

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту
Завідуюча кафедрою
к.е.н., доцент Уханова І.О.

«29» листопада 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини

за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини»

**НА ТЕМУ: «УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУР СПРОЩЕННЯ ТОРГІВЛІ В
УКРАЇНІ В УМОВАХ НАБУТТЯ СТАТУСУ КРАЇНИ-КАНДИДАТА»**

Виконавець:

студентка ЦЗФН, групи бзф13

Скрипка Анна Олексіївна

Науковий керівник:

ст. викладач кафедри МЕВ

Гусенко Ольга Сергіївна

ОДЕСА – 2024

АНОТАЦІЯ

Скрипка А.О., «Удосконалення процедур спрощення торгівлі в Україні в умовах набуття статусу країни-кандидата».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» за освітньою програмою «Міжнародна економіка». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2024 р.

Кваліфікаційна робота магістра складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Об'єктом дослідження є процедури спрощення торгівлі в Україні та їх вдосконалення у контексті інтеграції до ЄС.

У роботі розглянуто теоретико-методичні засади спрощення процедур торгівлі. Проаналізовано нормативно-правову базу спрощення процедур торгівлі та розглянуто методи рейтингового оцінювання процедур спрощення торгівлі. Досліджено сучасний стан процедур спрощення торгівлі в Україні. Приділено основну увагу аналізу зовнішньоторговельної діяльності з країнами Європейського Союзу, оцінці національного законодавства, а також рейтинговому оцінюванню індексів.

Розроблено рекомендації щодо удосконалення процедур спрощення торгівлі в Україні в умовах набуття статусу країни-кандидата до ЄС. Наведено приклади напрямів удосконалення національного законодавства щодо процедур спрощення торгівлі та надано стратегічні рекомендації щодо реалізації реформ у процедурах спрощення торгівлі у контексті євроінтеграції.

Ключові слова: спрощення процедур торгівлі, євроінтеграція, митні процедури, зовнішня торгівля, інституційна спроможність, національне законодавство, рейтингове оцінювання.

ANNOTATION

Skrypka A.O., «Improvement of trade facilitation procedures in Ukraine in the context of acquiring the status of a candidate country».

Qualification work for a master's degree in specialty 292 'International Economic Relations' under the educational programme 'International Economics.' – Odesa National Economic University – Odesa, 2024.

The master's thesis consists of an introduction, three chapters, conclusions, a list of references and appendices. The object of the study is trade facilitation procedures in Ukraine and their improvement in the context of EU integration.

The paper examines the theoretical and methodological foundations of trade facilitation. The author analyses the regulatory framework for trade facilitation and considers the methods of rating trade facilitation procedures. The current state of trade facilitation procedures in Ukraine is studied. The main attention is paid to the analysis of foreign trade activities with the European Union countries, assessment of national legislation, as well as rating assessment of indices.

Recommendations for improving trade facilitation procedures in Ukraine in the context of acquiring the status of an EU candidate country are developed. Examples of areas of improvement of national legislation on trade facilitation procedures are provided, and strategic recommendations for the implementation of reforms in trade facilitation procedures in the context of European integration are given.

Keywords: trade facilitation, European integration, customs procedures, foreign trade, institutional capacity, national legislation, rating assessment.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СПРОЩЕННЯ ПРОЦЕДУР ТОРГІВЛІ	6
1.1. Сутність та значення процедур спрощення торгівлі	6
1.2. Нормативно-правова база спрощення торгівлі: міжнародні стандарти та вимоги	11
1.3. Методи рейтингового оцінювання процедур спрощення торгівлі	18
Висновки до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ПРОЦЕДУР СПРОЩЕННЯ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ НАБУТТЯ СТАТУСУ КРАЇНИ- КАНДИДАТА ДО ЄС	28
2.1. Аналіз зовнішньої торгівлі товарами України з ЄС	28
2.2. Аналіз національного законодавства щодо спрощення процедур торгівлі в умовах набуття статусу країни-кандидата до ЄС	34
2.3. Рейтингове оцінювання процедур спрощення торгівлі в Україні	38
Висновки до розділу 2	53
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУР СПРОЩЕННЯ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ НАБУТТЯ СТАТУСУ КРАЇНИ-КАНДИДАТА ДО ЄС	56
3.1. Напрями удосконалення національного законодавства щодо процедур спрощення торгівлі в умовах набуття статусу країни-кандидата до ЄС	56
3.2. Заходи посилення інституційної спроможності для спрощення процедур торгівлі	58
3.3. Стратегічні рекомендації щодо реалізації реформ у процедурах спрощення торгівлі у контексті євроінтеграції.....	61
Висновки до розділу 3	64
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72
ДОДАТКИ.....	76

ВСТУП

Актуальність теми. Тема магістерської роботи є актуальною, оскільки спрощення процедур торгівлі сприяє зменшенню адміністративних бар'єрів, прискоренню економічної інтеграції та підвищенню конкурентоспроможності України на міжнародній арені. Умови набуття статусу країни-кандидата до ЄС визначають необхідність удосконалення національного законодавства та адаптації його до стандартів Європейського Союзу, що є ключовим для розвитку зовнішньої торгівлі.

Проблема спрощення процедур торгівлі активно досліджується українськими науковцями, які розглядають її як важливий чинник економічного зростання та євроінтеграції України. Значний внесок у дослідження цього напрямку внесли: Шнирков О.І., який вивчав інституційні механізми інтеграції України до європейського економічного простору, Несторишен І. В. та Туржанський В. А. – автори статті «Підходи до рейтингового оцінювання спрощення процедур міжнародної торгівлі в Україні» та ін. Попри вагомий внесок науковців, існує потреба у подальших дослідженнях, зокрема в аналізі сучасного стану та практичних аспектах впровадження процедур спрощення торгівлі в Україні в умовах набуття статусу країни-кандидата до ЄС.

Метою роботи є розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення процедур спрощення торгівлі в Україні в умовах набуття статусу країни-кандидата.

Основні завдання для досягнення поставленої мети:

- розглянути сутність та значення процедур спрощення торгівлі;
- розглянути нормативно-правову базу спрощення торгівлі, а саме міжнародні стандарти та вимоги;
- дослідити методи рейтингового оцінювання процедур спрощення торгівлі;
- проаналізувати зовнішню торгівлю товарами України з ЄС;

- проаналізувати національне законодавство щодо спрощення процедур торгівлі в умовах набуття статусу країни-кандидата до ЄС;
- провести рейтингове оцінювання процедур спрощення торгівлі в Україні;
- запропонувати напрями удосконалення національного законодавства щодо процедур спрощення торгівлі в умовах набуття статусу країни-кандидата до ЄС;
- запропонувати заходи посилення інституційної спроможності для спрощення процедур торгівлі;
- надати стратегічні рекомендації щодо реалізації реформ у процедурах спрощення торгівлі у контексті євроінтеграції.

Об’єктом дослідження є процедури спрощення торгівлі в Україні та їх вдосконалення у контексті інтеграції до ЄС.

Предметом дослідження є інституційні, правові та організаційні механізми, що забезпечують спрощення торгівельних процедур в Україні.

База дослідження. Дослідження проведено із залученням результатів практики, яка проходила в Інституті ринку та економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України.

При написанні роботи застосовувались такі **методи дослідження**: методи аналізу, синтезу, порівняння, системного підходу, а також спеціальні методи такі як економіко-статистичний аналіз, рейтингова оцінка, графічний метод для візуалізації даних, табличний метод для подання результатів розрахунку та групування аналітичних даних; SWOT-аналіз для визначення сильних та слабких сторін впровадження реформ у сфері торгівлі. Для обробки й аналізу інформації застосовано такі комп’ютерні програми: Microsoft Excel для створення графіків і таблиць та Microsoft Word для написання тексту роботи.

Інформаційною базою дослідження були аналітичні та статистичні матеріали, нормативно-правові документи України, наукові публікації, Інтернет-джерела.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи опубліковано тези:

1. Скрипка А.О., Удосконалення процедур спрощення торгівлі в Україні як інструмент поліпшення бізнес-середовища. XV Міжнародна науково-практична конференція «Complexities of education of modern youth and students». 10-13 грудня 2024 р., Париж, Франція

2. Скрипка А.О., Вплив процедур спрощення торгівлі на логістичну складову міжнародного бізнесу. XVI Міжнародна науково-практична конференція «New ways of improving outdated methods and technologies». 17-20 грудня 2024 р., Копенгаген, Данія

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (31 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 79 сторінки. Основний зміст викладено на 70 сторінках. Робота містить 13 таблиць та 8 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СПРОЩЕННЯ ПРОЦЕДУР ТОРГІВЛІ

1.1. Сутність та значення процедур спрощення торгівлі

В умовах глобалізації та постійного зростання обсягів міжнародної торгівлі ключовим завданням для урядів країн, міжнародних організацій та бізнесу є забезпечення ефективного переміщення товарів через кордони. Спрощення процедур торгівлі набуває дедалі більшого значення, адже дозволяє зменшити адміністративні бар'єри, скоротити витрати часу та ресурсів, підвищити конкурентоспроможність національних економік. Важливість цього питання особливо актуальна для країн, що розвиваються, де надмірне регулювання та бюрократія можуть стримувати економічне зростання.

Основна мета сприяння торгівлі — спростити процес і мінімізувати транзакційні витрати в міжнародній торгівлі, зберігаючи при цьому ефективний рівень державного контролю. Процедури спрощення торгівлі включають низку заходів, спрямованих на зниження складності митних і адміністративних процесів, підвищення прозорості регулювання та впровадження сучасних технологій для автоматизації процесів. Вони сприяють поліпшенню умов для бізнесу, скороченню затримок на кордоні та мінімізації корупційних ризиків.

Для глибшого розуміння сутності поняття «спрощення процедур торгівлі» наведемо його трактування, представлене різними організаціями у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Трактування поняття «спрощення процедур торгівлі»

Автор	Сутність поняття
Центр ООН зі сприяння торгівлі та електронного бізнесу	Систематична раціоналізація процедур міжнародної торгівлі та супровідних документів. При цьому «процедури торгівлі» визначені як різні види діяльності, практик і процедур, а також способів представлення, обробки даних та надання повідомлень, необхідних для просування

	товарів у міжнародній торгівлі.
Світова організація торгівлі (СОТ)	Спрощення та гармонізацію процедур міжнародної торгівлі, де процедури торгівлі — це діяльність, встановлені процеси та формальності, що пов'язані зі збором, поданням, передачею та обробкою даних, необхідних для руху товарів у процесі міжнародної торгівлі.
Всесвітня митна організація	Уникнення непотрібних торгових обмежень. Цього можна досягти шляхом застосування сучасних методів і технологій, одночасно покращуючи якість контролю у міжнародний гармонізований спосіб.
Міжнародна торгова палата	Підвищення ефективності процесів, пов'язаних із торгівлею товарами через національні кордони.
Організація економічного співробітництва та розвитку	Спрощення та стандартизація процедур та пов'язаних з ними інформаційних потоків, необхідних для міжнародного переміщення товарів від продавця до покупця і для проведення платежів у зворотному напрямку.

Джерело: складено за [1; 2; 18; 19; 20]

Аналізуючи табл. 1.1 можна зробити висновок, що поняття «спрощення процедур торгівлі» зосереджується на зниженні адміністративних бар'єрів, оптимізації та гармонізації процесів, що супроводжують міжнародний рух товарів. Основна мета спрощення процедур полягає у тому, щоб зробити торгівлю більш прозорою, швидкою та економічно ефективною для всіх учасників. Це охоплює стандартизацію збору, обробки та передачі даних, необхідних для переміщення товарів через кордони, а також зниження складності митних і інших регуляторних формальностей. Завдяки цим заходам, країни та підприємства можуть зменшити витрати на транспортування, прискорити обробку вантажів і стимулювати економічний розвиток.

Усі країни мають інтерес у сприянні доброму управлінню та ефективним прикордонним процедурам, незалежно від того, чи є вони експортерами традиційних сільськогосподарських продуктів або беруть участь у виробничих ланцюгах високих технологій. Визнання цієї сильної спільної зацікавленості призвело до успішних переговорів щодо Угоди світової організації торгівлі (СОТ) про сприяння торгівлі. Члени СОТ завершили переговори на

Міністерській конференції Балі 2013 року щодо знакової Угоди про спрощення процедур торгівлі (TFA), яка набула чинності 22 лютого 2017 року після її ратифікації двома третинами членів СОТ [2].

Введення та реалізація заходів з полегшення торгівлі передбачає початкові витрати для урядових установ; однак ці реформи зрештою зменшують державні витрати, підвищуючи ефективність та прозорість транзакцій, усуваючи дублюючі функції та дозволяючи більш економне та ефективне використання адміністративних ресурсів. В цілому, економія від впровадження заходів, спрямованих на полегшення торгівлі, значно перевищить будь-які витрати на їх налаштування та експлуатацію.

В реалізації реформ з полегшення торгівлі використовуються декілька видів витрат [21]:

- Інституційні витрати. Полегшення торгівлі зазвичай вимагає зміни підходу з боку інституцій, залучених до цього процесу. Це іноді може супроводжуватися реструктуризацією існуючих інституцій або створенням нових.
- Регуляторні та законодавчі витрати. Заходи з спрощення торгівлі можуть потребувати внесення змін до існуючих регуляторних або правових систем або ухвалення нових законів, що в свою чергу вимагає витрат.
- Витрати на обладнання та навчання. Полегшення торгівлі часто передбачає автоматизацію та комп'ютеризацію торгових процедур. Для деяких країн, що розвиваються, витрати на впровадження систем електронного обміну даними та налаштування внутрішніх комп'ютерних мереж можуть бути значними, особливо з урахуванням постійних витрат на підтримку й оновлення обладнання та програмного забезпечення, а також на навчання персоналу. Однак постійний прогрес у сфері інформаційних технологій і управління знаннями робить такі системи доступнішими, що дозволяє країнам поступово вкладати

кошти в автоматизацію у міру появи фінансових можливостей. Ці витрати не повинні заважати країнам прагнути до полегшення торгівлі. Часто значного покращення можна досягти без впровадження повністю автоматизованих систем. Спрощення правил, процедур і регуляторних процесів, а також інвестиції в інфраструктуру портів і засоби контролю на кордоні, як-от сканери для контейнерів, можуть суттєво прискорити процеси контролю й очищення товарів на кордонах. Таким чином, ефективне використання наявної інфраструктури, обладнання та людських ресурсів може принести швидкі й суттєві вигоди в ефективності.

➤ Інші витрати.

Заходи щодо полегшення торгівлі впроваджуються в усьому світі, але прогрес є нерівномірним, і залишаються суттєві виклики. Впровадження Угоди про спрощення процедур торгівлі (TFA) продовжується, хоча результати відрізняються залежно від рівня доходу країн і навіть між різними сферами політики всередині однієї країни. Перші успіхи спостерігаються в автоматизації та оптимізації процедур, а також у співпраці з бізнес-спільнотою. Однак найбільші труднощі виникають у налагодженні співпраці між внутрішніми та прикордонними органами. [22]

"Єдине вікно" набуває популярності як перспективний інструмент для спрощення обміну торговою інформацією та прискорення руху товарів безпечним і надійним способом. Однак для повного розкриття потенціалу цих платформ необхідна ефективна координація дій прикордонних органів. Попри високі витрати, технічні аспекти зазвичай викликають менше труднощів, хоча більшість країн ще перебуває на початковому етапі впровадження інтегрованих систем.

Співпраця між внутрішніми та прикордонними органами залишається також важливим напрямом для вдосконалення:

- Подвійні чи послідовні перевірки, численні вимоги до документів і недостатня координація між відповідальними установами можуть збільшувати затримки, накладати додаткові витрати та знижувати ефективність прикордонного контролю.
- Координація прикордонних органів має вирішальне значення для сприяння законній торгівлі і є важливою умовою для ефективної роботи інтегрованих ІТ-систем і платформ "Єдиного вікна".
- Для успішної взаємодії необхідно чітке розмежування повноважень і обов'язків, надійні рамки для обміну даними, відповідна інфраструктура та обладнання, а також постійна комунікація між усіма залученими сторонами.

Переваги від реформ зі спрощення торгівлі значно перевищують витрати, створюючи вагомі економічні підстави для таких заходів. Запровадження ТФА зменшить торгові витрати та стимулюватиме економічне зростання, особливо в країнах із низьким рівнем доходу. Ефективні прикордонні процедури допомагають бізнесу зменшити втрати через псування продукції, скоротити витрати на управління запасами, швидше реагувати на зміну споживчих уподобань і брати участь у ланцюгах доданої вартості, що вимагають оперативності.

Полегшення торгівлі також має загальноекономічний позитивний ефект. Окрім стимулювання торгівлі, спрощення процедур позитивно впливає на виробництво. Зростання конкуренції між місцевими виробниками завдяки зниженню витрат на імпорт та експорт, а також швидшій доставці сприяє ефективнішому використанню ресурсів і реалізації економії масштабу через глобальні експортні ринки. Зростає й рівень споживання завдяки меншим затримкам на кордоні та швидшій доставці. Споживачі більше задоволені товарами, які отримують швидко, та готові платити за прискорену доставку. Важливо, що полегшення торгівлі сприяє належному управлінню, зменшуючи можливості для хабарництва та корупції, усуваючи стимули до неформальної

торгівлі, що водночас сприяє прозорому торговому потоку і покращує збір податків на кордоні.

1.2. Нормативно-правова база спрощення торгівлі: міжнародні стандарти та вимоги

Нормативно-правова база, яка регулює процеси спрощення торгівлі, формується на основі міжнародних стандартів і вимог, розроблених різними глобальними організаціями. Ці стандарти спрямовані на гармонізацію митних процедур, зменшення адміністративних бар'єрів та спрощення документообігу, що сприяє більш швидкому й ефективному руху товарів через кордони. Основними елементами такої нормативно-правової бази є:

1) Угода про спрощення процедур торгівлі Світової організації торгівлі (COT). Прийнята в рамках Балійської конференції в 2013 році, є важливою міжнародною домовленістю, яка спрямована на полегшення та прискорення міжнародної торгівлі шляхом зменшення торговельних бар'єрів. Вона передбачає використання міжнародних стандартів у митному контролі, спрощення вимог до документів і прискорене оформлення вантажів на кордоні, збільшення торговельних потоків, зменшення рівня корупції. [2; 3]

Угода набула чинності 22 лютого 2017 року, після того як її ратифікували дві третини членів COT (110 із 164). Україна ратифікувала УСПТ 04 листопада 2015 року (Закон України “Про ратифікацію Протоколу про внесення змін до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі” від 04.11.2015), що значно поліпшило її імідж в COT та стало сигналом для міжнародного торговельного та інвестиційного співтовариства про серйозність намірів України покращити свій торговельний та інвестиційний клімат.

Основні положення угоди включають:

- Прозорість та передбачуваність: країни зобов'язані інформувати про правила та процедури, пов'язані з імпортом та експортом, щоб зробити торгівлю більш передбачуваною.

- Оптимізація митних процедур: передбачені скорочення часу оформлення вантажів, оптимізація документообігу, впровадження електронних платформ для подання митних декларацій.
- Спрощення для малих і середніх підприємств (МСП): сприяє полегшенню виходу МСП на міжнародні ринки за рахунок зниження витрат та спрощення процесу обміну товарів.
- Технічна підтримка та нарощування потенціалу: країни, що розвиваються, отримують підтримку в розробці відповідної інфраструктури та систем для спрощення торгових процедур.

Очікується, що ця угода стимулюватиме економічне зростання, збільшить обсяги світової торгівлі та сприятиме інтеграції малих та середніх компаній у світові ринки, що особливо важливо для країн, що розвиваються.

Період, необхідний для впровадження Угоди та набрання чинності її окремими положеннями, визначається для кожної країни індивідуально, залежно від рівня економічного розвитку (країна, що розвивається, або найменш розвинена країна) та категорії зобов'язань:

- Категорія А – положення, які країна зобов'язалася впровадити одразу після набрання чинності Угодою (або протягом одного року для найменш розвинених країн);
- Категорія В – положення, які країна запроваджує після певного перехідного періоду, необхідного для їх реалізації;
- Категорія С – положення, для впровадження яких країні потрібен перехідний період і відповідна технічна допомога для розвитку необхідної спроможності.

2) Стандарти та рекомендації Організації Об'єднаних Націй з питань спрощення торгівлі та електронного бізнесу. Організація Об'єднаних Націй розробляє стандарти та рекомендації для спрощення торгівлі та розвитку електронного бізнесу через спеціальні підрозділи, такі як Центр ООН з питань сприяння торгівлі та електронного бізнесу (UN/CEFACT). Основна мета цих

стандартів — створити глобальне середовище, де міжнародна торгівля стає більш ефективною, прозорою і доступною для всіх учасників. [1]

Центр розробив і веде серію документів, що складається з більш ніж 30 рекомендацій і стандартів, які використовуються в усьому світі для спрощення та узгодження торговельних процедур та інформаційних потоків. Багато з них нині мають статус міжнародних стандартів Міжнародної організації зі стандартизації.

3) Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція). Це міжнародна угода, прийнята з метою полегшення, гармонізації та стандартизації митних процедур у світовій торгівлі. Вона була ухвалена 1973 року під егідою Світової митної організації і переглянута в 1999 році для адаптації до змін у міжнародній торгівлі та технологічному розвитку. Ця міжнародна угода встановлює стандарти та рекомендації для гармонізації та спрощення митних процедур. Вона закликає до використання сучасних методів управління ризиками (таких як система аналізу ризиків й методу контролю аудиту), спрощення митних формальностей і використання передових технологій для прискорення обробки вантажів. [4]

Основні цілі Кіотської конвенції:

- Спрощення митних процедур — зменшення бюрократії та прискорення митного оформлення для підвищення ефективності міжнародної торгівлі.
- Гармонізація — уніфікація митних процедур і документів для створення стандартизованого підходу в різних країнах.
- Прозорість і передбачуваність — встановлення чітких правил, що сприяють зниженню корупційних ризиків і сприяють прозорій торгівлі.
- Захист законних інтересів держав — забезпечення необхідного митного контролю для запобігання порушенням, таким як контрабанда, ухилення від сплати податків тощо.

Київська конвенція містить загальні принципи митної діяльності. Ці принципи зобов'язують країни-учасниці запроваджувати прозорі процедури, які забезпечують відкритість і легкість митного оформлення. Країни-учасниці також мають використовувати сучасні технології для обміну інформацією між митними органами, що сприяє прискоренню процесів та підвищенню ефективності. Конвенція закликає країни запровадити принцип «єдиного вікна» для оформлення товарів, де всі необхідні документи можуть подаватися через одну точку, що значно спрощує митні процедури.

Також у рамках Київської конвенції передбачені спрощені процедури для чесних імпортерів та експортерів. Це означає стимулювання законної торгівлі через створення простіших умов для компаній, які мають позитивну репутацію та історію дотримання вимог. Такий підхід допомагає прискорити процес митного оформлення для надійних компаній і знижує для них адміністративні бар'єри.

Крім того, Конвенція сприяє впровадженню електронного обміну інформацією, що дозволяє значно зменшити обсяги паперової документації. Це не лише полегшує процес обміну даними між митними органами та іншими сторонами, але й дозволяє суттєво пришвидшити обробку вантажів. Електронні системи обміну інформацією допомагають уникати затримок, пов'язаних із паперовим документообігом, та забезпечують більш оперативне виконання митних процедур.

Київська конвенція містить додатки, що є наборами конкретних рекомендацій для різних аспектів митного контролю та оформлення. Вони охоплюють такі теми, як транзит, тимчасове ввезення, визначення митної вартості тощо.

Конвенція є важливим інструментом для забезпечення ефективності міжнародної торгівлі та зниження витрат для бізнесу і держав. Її імплементація допомагає країнам не тільки спрощувати торгові процедури, але й захищати свої економічні інтереси. Дотримання положень цієї конвенції дозволяє країнам

підвищувати конкурентоспроможність своїх економік, роблячи зовнішню торгівлю швидшою і менш витратною для учасників.

4) Стандарти безпеки ланцюгів постачання Всесвітньої митної організації. Всесвітня митна організація (ВМО) розробила стандарти безпеки ланцюгів постачання для захисту міжнародної торгівлі від ризиків і загроз, таких як тероризм, контрабанда, шахрайство і крадіжка. Вони спрямовані на забезпечення безпеки та прозорості в ланцюгу постачання шляхом покращення взаємодії між митними органами та учасниками торгівлі, що сприяє не лише прискоренню процесу торгівлі, але й забезпеченню безпеки. Однією з головних ініціатив Всесвітньої митної організації є рамкові стандарти безпеки та полегшення світової торгівлі (SAFE Framework of Standards). SAFE ставить за мету зміцнення безпеки ланцюгів постачання, шляхом встановлення стандартів, спрощення митних процедур, посилення співпраці між митними адміністраціями, сприянню безперервного переміщенню товарів через безпечні міжнародні торговельні ланцюги поставок. [5]

Всесвітня митна організація почала роботу над стандартами безпеки в рамках глобальної ініціативи для посилення безпеки міжнародних поставок товарів, зокрема після терактів 11 вересня 2001 року в США. У 2005 році був прийнятий Рамковий стандарт безпеки та сприяння міжнародній торгівлі, що був спрямований на зменшення загроз для глобальної торгівлі та посилення митної безпеки. Після початкового впровадження стандартів ВМО продовжила вдосконалення системи, зокрема враховуючи нові ризики та загрози, пов'язані з глобалізацією торгових потоків. Важливим аспектом стало розширення ініціативи, включаючи більшу кількість країн і компаній. В цьому періоді ВМО удосконалила механізм попереднього надання інформації про вантаж, що дозволяє митним органам мати більше даних про вантажі ще до їхнього прибуття, знижуючи ризики для безпеки.

З розвитком нових технологій, таких як електронні системи декларування та використання біометрії, ВМО продовжила модернізацію стандартів для забезпечення безпеки ланцюгів постачання. У 2012 році ВМО почала

оновлювати та інтегрувати електронні митні системи, що дозволяє митним органам швидше обробляти та перевіряти вантажі.

Останні зміни в Рамкових стандартах SAFE були зроблені в 2020 році, коли ВМО адаптувала їх до нових викликів, таких як пандемія COVID-19, кіберзагрози та інші глобальні ризики. В організації продовжують працювати над інтеграцією інноваційних технологій для забезпечення безпеки ланцюгів постачання.

Основні елементи Рамкових стандартів SAFE включають:

- Визначення відповідальних сторін у ланцюзі постачання — учасники ланцюга постачання (виробники, перевізники, митні органи тощо) зобов'язані дотримуватися певних правил і стандартів безпеки.
- Попереднє надання інформації про вантаж — для ідентифікації та оцінки ризиків вантажі мають бути задекларовані до прибуття або відправлення.
- Митне співробітництво — країни-партнери обмінюються інформацією та співпрацюють з метою підвищення рівня безпеки.
- Концепція авторизованого економічного оператора (АЕО) — компанії, які відповідають високим стандартам безпеки, можуть отримати статус АЕО, що надає їм ряд переваг, таких як пришвидшені митні процедури.
- Планування і управління ризиками — митні органи повинні мати ефективні стратегії для оцінки та управління ризиками, пов'язаними з безпекою вантажів.

Загалом, Рамкові стандарти SAFE були розроблені і постійно оновлюються для того, щоб забезпечити глобальну безпеку та ефективність міжнародної торгівлі, знижуючи потенційні ризики через теракти, шахрайство, контрабанду та інші загрози. Вони також сприяють розвитку співпраці між митними органами різних країн і між митними органами та приватними компаніями. [18]

5) Рекомендації Міжнародної організації зі стандартизації (ISO).

Міжнародна організація зі стандартизації (ISO) — це організація, яка розробляє і публікує міжнародні стандарти в різних сферах, включаючи безпеку, управління якістю, екологічні стандарти та багато інших напрямів. Що стосується безпеки ланцюгів постачання, ISO також має відповідні рекомендації, які допомагають організаціям забезпечувати безпечний, ефективний і надійний рух товарів. [6]

Основні рекомендації ISO для забезпечення безпеки ланцюгів постачання:

- ISO 28000:2007 — Система управління безпекою в ланцюгах постачання. Стандарт прийнятий у 2007 році і визначає вимоги до системи управління безпекою в ланцюгах постачання. Основні пункти, які він розглядає це створення і підтримка системи управління безпекою, оцінка ризиків на всіх етапах ланцюга постачання, забезпечення необхідної документації і процесів для керування безпекою та використання принципів ризик-менеджменту для виявлення і мінімізації загроз.
- ISO 28001:2007 — Вимоги до плану безпеки ланцюга постачання. Цей стандарт надає конкретні вимоги щодо планів безпеки ланцюга постачання, включаючи методи для розробки планів, управління загрозами та реагування на надзвичайні ситуації.
- ISO 9001:2015 — Система управління якістю. Стандарт, прийнятий у 2015 році, включає в собі оцінку ризиків, пов'язаних з якістю та безпекою продукції, впровадження процесів контролю якості та перевірок, що гарантують безпеку товарів та регулярні перевірки та аудити для забезпечення відповідності стандартам безпеки.
- ISO 22301:2019 — Система управління безперервністю бізнесу. Визначає вимоги до системи управління безперервністю бізнесу. Хоча цей стандарт не спеціалізується на безпеці ланцюгів

постачання, він включає аспекти, що стосуються ризиків і загроз у ланцюгах постачання і дає рекомендації щодо забезпечення безперебійності бізнес-процесів, включаючи ті, що стосуються поставок і логістики.

- ISO/IEC 27001:2013 — Система управління інформаційною безпекою. Надає вимоги до систем управління інформаційною безпекою. Вона включає методи для захисту інформації, яка використовується в ланцюгах постачання, особливо для захисту від кібератак і витоку даних, що можуть вплинути на безпеку ланцюга постачання.
- ISO 37001:2016 — Антикорупційна система управління. Визначає вимоги до системи управління для боротьби з корупцією, що також важливо для безпеки ланцюгів постачання. Дотримання стандартів антикорупційної політики в бізнесі забезпечує більш чисті та безпечні постачання.

ISO розробила ці стандарти, щоб організації могли забезпечити безпеку своїх ланцюгів постачання, а також підвищити ефективність управління ризиками в різних аспектах. Вони допомагають компаніям оцінювати і зменшувати загрози, управляти інцидентами і забезпечувати відповідність міжнародним вимогам безпеки та якості. [6]

1.3. Методи рейтингового оцінювання процедур спрощення торгівлі

Рейтингове оцінювання процедур спрощення торгівлі є важливим інструментом для аналізу та порівняння ефективності торговельних процедур у різних країнах. Воно дозволяє визначити, наскільки спрощені й прозорі торговельні процеси, а також рівень їхньої відповідності міжнародним стандартам. Основними методами такого оцінювання є індекс ефективності логістики, індекс легкості ведення бізнесу, оцінка виконання Угоди про спрощення процедур торгівлі, індекси глобальної конкурентоспроможності,

оцінка використання електронних систем, індекс сприяння торгівлі. Більш детально про кожен метод описано нижче.

1. Індекс ефективності логістики (Logistics Performance Index, LPI). Цей індекс, розроблений Департаментом міжнародної торгівлі Світового банку, оцінює логістичну інфраструктуру країни, включаючи ефективність процедур спрощення торгівлі. Індекс ефективності логістики є комплексним показником, заснованим на даних опитувань транспортних компаній по всьому світу. Світовий банк публікує звіт з балами та рейтингами країн раз на два роки. Вперше опублікований був у 2007 році.

Індекс оцінює наступні індикатори: ефективність роботи митних органів, якість інфраструктури, простоту організації міжнародних поставок товарів; компетенцію в логістиці, можливість відстеження товару впродовж всього ланцюжка поставок; дотримання термінів поставки товару [7, с. 310].

Він визначається окремо для країн на основі даних, отриманих в результаті опитування міжнародних компаній у сфері логістики. Отже, індекс є середнім значенням шести вище зазначених індикаторів. Індекс вимірює ефективність логістики у двох вимірах: внутрішньому та міжнародному. Індикатори включають детальну інформацію про логістичне середовище, ключові логістичні процеси, терміни виконання та витрати. [8]

2. Індекс легкості ведення бізнесу (Ease of Doing Business Index). Це показник, який оцінює сприятливість умов для ведення бізнесу в різних країнах. Розроблений міжнародною фінансовою корпорацією Світового банку, цей індекс враховує ключові фактори, що впливають на зручність підприємницької діяльності.

Чим вище оцінка країни в індексі, тим сприятливіші умови для розвитку бізнесу, що робить країну привабливішою для інвесторів та підприємців.

Індекс легкості ведення бізнесу публікувався щорічно Світовим банком до 2020 року. Проте з 2021 року публікацію було припинено через виявлені порушення у зборі та обробці даних. Наразі Світовий банк працює над

розробкою нової методології для оцінки умов ведення бізнесу у різних країнах. Індекс формується на основі десяти показників, що наведені у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Складові показники індексу легкості ведення бізнесу

Тема	Показники
1. Відкриття бізнесу	Процедури (кількість), час (дні), вартість (% доходу на душу населення), мінімальний капітал (% доходу на душу населення)
2. Оформлення дозволів на будівництво	Процедури, час, вартість, індекс контролю якості будівництва
3. Отримання електроенергії	Процедури, час, вартість, індекс надійності постачання та прозорості тарифів
4. Реєстрація власності	Процедури, час, вартість, індекс якості землеустрою
5. Отримання кредиту	Індекс міцності законних прав, індекс глибини кредитної інформації
6. Захист міноритарних інвесторів	Індекс ступеня розкриття, легкість індексу акціонерних коштів, розмір індексу прав акціонерів, обсяг власності та індекс контролю, рівень індексу корпоративної прозорості
7. Сплата податків	Виплати, час, загальна ставка податків і внесків, індекс пост філірування, час виконання вимог щодо відшкодування ПДВ, час для отримання відшкодування ПДВ, час коригування податку на прибуток підприємств
8. Торгівля через кордон	Час експорту/імпорту, документальна відповідність, дотримання вимог на кордоні, вартість експорту/імпорту
9. Забезпечення виконання контрактів	Час, вартість, індекс якості судових процесів
10. Вирішення неплатоспроможності	Швидкість одужання, індекс міцності системи банкрутства

Джерело: складено за [9]

Аналізуючи табл. 1.2. видно, що показники показують комплексний підхід до оцінки легкості ведення бізнесу, вони охоплюють різні аспекти підприємницької діяльності — від відкриття бізнесу до вирішення неплатоспроможності. Кожен з показників дозволяє проаналізувати не лише окремі процедури, витрати й час, необхідні для реалізації конкретних етапів, але й якість регуляторного середовища в цілому. Таким чином, він є важливим інструментом для порівняння умов ведення бізнесу в різних країнах і допомагає визначити напрямки для покращення бізнес-клімату.

3. Оцінка виконання Угоди про спрощення процедур торгівлі (TFA Implementation Assessment). Цей метод передбачає аналіз ефективності реалізації заходів, спрямованих на спрощення та прискорення митних процедур

для полегшення міжнародної торгівлі. Оцінка охоплює рівень дотримання стандартів ТФА, включаючи прозорість митних процедур, зниження адміністративних витрат, покращення інфраструктури та підвищення ефективності контролю на кордоні. Важливими показниками є швидкість та вартість митного оформлення, доступність інформації про процедури, а також ступінь співпраці між державними органами та бізнесом.

На основі даних кожна країна отримує певний рейтинг або оцінку, що відображає її рівень виконання УСПТ. Це дозволяє зіставляти ефективність торговельної політики різних країн та виявляти напрями для вдосконалення. Такий метод рейтингової оцінки є корисним інструментом для урядів, що прагнуть покращити торгові процедури, та для міжнародних організацій, що оцінюють виконання УСПТ у глобальному масштабі.

Розрахунок зазвичай здійснюються національними урядами, а також міжнародними організаціями, такими як Світова організація торгівлі (СОТ), Світовий банк, Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), та ООН (зокрема Конференція ООН з торгівлі та розвитку – ЮНКТАД). СОТ регулярно моніторить виконання УСПТ країнами-членами, і періодично публікує звіти про прогрес. Оцінки відбуваються в межах щорічних звітів, а також під час оглядів торгової політики, що проводяться для кожної країни раз на декілька років. ОЕСР розробила Індекс торговельної та транспортної сприятливості, що враховує фактори, пов'язані з УСПТ. Оцінка для країн-членів і партнерів проводиться раз на рік. ЮНКТАД також здійснює аналіз виконання УСПТ, фокусуючись на країнах, що розвиваються, та найменш розвинених країнах. [17]

4. Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI). Це важливий показник, який оцінює конкурентоспроможність країн на основі різних економічних, соціальних та інституційних факторів. Основні аспекти, які зазвичай враховуються при розрахунку GCI, включають: економічну стабільність (інфляція, державний борг, стабільність валюти), ефективність інститутів (якість управління, правової системи, політичної

стабільності та боротьби з корупцією), інфраструктуру (транспортні, комунікаційні та енергетичні мережі), здоров'я та освіти (якість системи охорони здоров'я, доступ до освіти та рівень грамотності населення), інновації та технології (показники досліджень та розробок, доступ до новітніх технологій та рівень впровадження інновацій у бізнесі), ринок праці (гнучкість ринку праці, рівень зайнятості та продуктивності праці). [12]

Зазвичай індекс розраховується Світовим економічним форумом і публікується щорічно. Важливо, що індекс може змінюватися в залежності від світових економічних умов і політики країн.

5. Індекс сприяння торгівлі (The Global Enabling Trade Index – ETI). Це показник, який оцінює ефективність та простоту процедур торгівлі, таких як митні формальності, доступність інформації, інфраструктура та співпраця між державними установами. Індекс сприяння торгівлі зазвичай оновлюється щорічно Всесвітнім економічним форумом. Проте частота може змінюватися в залежності від організації та специфічних умов, які впливають на міжнародну торгівлю. Оновлення включає нові дані та оцінки, що дозволяє краще відобразити зміни в торгових практиках та умовах.

Індекс сприяння торгівлі складається з оцінок експертів і даних, зібраних з різних джерел, включаючи міжнародні організації, уряди та дослідницькі інститути. Основними організаціями, які займаються розробкою і публікацією цього індексу, є: світова організація торгівлі, світовий банк, організація економічного співробітництва та розвитку, Всесвітня митна організація та інші.

Індикатор вимірює ефективність державної політики та інституцій у сфері міжнародної торгівлі та економічного співробітництва. Він показує, якою мірою державні інституції, політика та інфраструктура сприяють вільному переміщенню товарів через кордони до місця призначення. Індикатор має використовуватися державами, які прагнуть усунути перешкоди для економічного розвитку та міжнародної інтеграції. Є 4 головних показників відкритості економік держав світу: доступ до внутрішнього ринку, прикордонний контроль, бізнес-середовище та транспортно-комунікаційна

інфраструктура. На основі аналізу цих індикаторів складається остаточний рейтинг країн. Цей рейтинг містить опис кожної країни, її сильні та слабкі сторони, детальну статистику за різними показниками. За допомогою нього можна визначити пріоритетні напрямки для формування політики у сфері міжнародної торгівлі та економічної інтеграції. [10]

6. Оцінка використання електронних систем (E-Trade Readiness Assessment). Оцінка використання електронних систем як метод оцінювання процедур спрощення торгівлі допомагає визначити, наскільки ефективно країни застосовують електронні інструменти для оптимізації процесів міжнародної торгівлі. Це особливо актуально в сучасному контексті, коли автоматизація та цифровізація значно впливають на швидкість, прозорість і ефективність торговельних операцій. Основні індекси, які зазвичай використовуються для аналізу використання електронних систем у спрощенні торгівлі представлені нижче. [14]

1. Індекс розвитку електронного урядування (E-Government Development Index). Цей індекс, створений 2001 року Організацією Об'єднаних Націй (ООН) та підрозділом ООН з економічних і соціальних питань, розраховується кожні два роки. Він оцінює загальний рівень цифрових послуг держави, враховуючи три основні компоненти: онлайн-сервіси (доступність та зручність урядових послуг в Інтернеті), телекомунікаційна інфраструктура (рівень доступності Інтернету, мобільних телефонів, комп'ютерів тощо) та людський капітал (рівень цифрової грамотності) [13].

Індекс відображає здатність держав забезпечити доступ до електронних урядових послуг, що є важливим для спрощення торгівлі через цифрові канали.

2. Індекс готовності до електронної торгівлі (E-Trade Readiness Index). Він з'явився у 2014 році. Розраховує його конференція ООН з торгівлі та розвитку щороку. Індекс оцінює готовність країн до використання електронних систем для торгівлі між бізнесом та споживачами. Включає в собі компоненти, такі як доступ до Інтернету, рівень цифрової грамотності, використання фінансових послуг (наявність банківських рахунків та електронних платежів), а

також інфраструктура електронної комерції (поштові служби для доставки товарів). [15]

Цей індекс корисний для оцінки здатності країни проводити торгівельні операції онлайн, що є важливим для міжнародної торгівлі.

3. *Індекс телекомунікаційної інфраструктури* (Telecommunications Infrastructure Index). Як окремий він почав рахуватися з 2016 року. Розраховується щороку різними дослідницькими організаціями, серед яких Economist Intelligence Unit та Міжнародний союз електрозв'язку. Індекс цифрової інфраструктури оцінює якість цифрової інфраструктури в країні, включаючи швидкість Інтернету, широкосмуговий доступ, покриття мобільними мережами та кількість дата-центрів. Він важливий для міжнародної торгівлі, оскільки наявність якісної інфраструктури забезпечує швидке передавання даних, що необхідно для функціонування електронних платформ для торгівлі [13].

4. *Індекс кібербезпеки* (Cybersecurity Index, GCI). Створений у 2015 року Міжнародним союзом електрозв'язку. Оновлюється кожні 2 роки. GCI оцінює рівень кібербезпеки країни, включаючи правові заходи (наявність законів та нормативів), технічні заходи (рівень захисту інформації), організаційні заходи (спеціальні відділи з кібербезпеки), освітні ініціативи та співпрацю на національному та міжнародному рівнях. [16]

Високий рейтинг за індексом свідчить про здатність захистити електронні системи від кібератак, що підвищує довіру до цифрових платформ для торгівлі.

5. *Індекс ефективності єдиного вікна* (Single Window Effectiveness Index). Часто розраховується Всесвітнім банком та іншими міжнародними організаціями, такими як Організація економічного співробітництва та розвитку. Індекс оцінює ефективність використання єдиного вікна — системи, яка дозволяє подавати всю торгову документацію через єдиний електронний портал.

Така система скорочує час і вартість обробки митних процедур, забезпечує прозорість і дозволяє легко відстежувати статус транзакцій, що є критично важливим для міжнародної торгівлі.

6. Індекс прозорості процедур (Trade Transparency Index). Розраховується щороку різними міжнародними організаціями, включаючи *Світовий банк*, *ООН* та *Transparency International*. Він вимірює рівень прозорості процедур для торгівлі, включаючи доступність електронної інформації про митні правила, тарифи, збори, сертифікацію та інші вимоги.

Забезпечення прозорості допомагає знизити корупційні ризики та підвищити довіру до торговельних процесів, а також спрощує доступ іноземних компаній на місцеві ринки.

Ці індекси дають всебічну оцінку того, як країни використовують електронні системи для спрощення торговельних процедур і наскільки ефективно вони інтегровані в цифрову економіку, що стає основою для подальшого розвитку міжнародної торгівлі.

Висновки до розділу 1

У 1 розділі кваліфікаційної роботи «Теоретико-методичні засади спрощення процедур торгівлі» було розглянуто сутність та особливості спрощення процедур торгівлі. Розглянуто поняття «спрощення процедур торгівлі» різними організаціями та зроблено висновок, що спрощення процедур торгівлі зосереджується на зниженні адміністративних бар'єрів та оптимізації процесів, що сприяє прозорості, швидкості та економічній ефективності міжнародної торгівлі.

Виявлено, що усі країни мають спільний інтерес у покращенні управління та ефективних прикордонних процедурах, що призвело до підписання Угоди СОТ про спрощення процедур торгівлі у 2013 році.

Визначено, що реалізація реформ з полегшення торгівлі включає інституційні, регуляторні, витрати на обладнання та навчання, а також інші

витрати, пов'язані з змінами у торгових процедурах. До заходів щодо полегшення торгівлі відносяться: продовження впровадження Угоди про спрощення процедур торгівлі (TFA), інструмент для спрощення обміну інформацією – "Єдине вікно", а також вдосконалення співпраці між внутрішніми та прикордонними органами.

Проаналізовано нормативно-правову базу спрощення торгівлі, яка формується на основі міжнародних стандартів. Визначено ключові елементи, що сприяють гармонізації митних процедур, зменшенню адміністративних бар'єрів та спрощенню документообігу. Основними аспектами цього є Угода СОТ про спрощення процедур торгівлі, рекомендації Організації Об'єднаних Націй, Кіотська конвенція, стандарти безпеки Всесвітньої митної організації та рекомендації Міжнародної організації зі стандартизації. Ці стандарти не лише сприяють прискоренню руху товарів через кордони, але й підвищують ефективність міжнародної торгівлі, знижують витрати та забезпечують безпеку ланцюгів постачання, що є важливим для економічної інтеграції на глобальному рівні.

Розглянуто методи рейтингового оцінювання процедур спрощення торгівлі, які є ключовим інструментом для аналізу ефективності торговельних процесів у різних країнах. Це оцінювання базується на кількох індексах, серед яких виділяються індекс ефективності логістики та індекс легкості ведення бізнесу. Перший індекс оцінює логістичну інфраструктуру та ефективність процедур, використовуючи дані опитувань міжнародних компаній. Другий індекс аналізує умови для підприємницької діяльності, оцінюючи фактори, що впливають на ведення бізнесу. Чим вищі показники цих індексів, тим простіші та прозоріші торговельні процеси в країні, що робить її більш привабливою для інвесторів.

Також важливим методом аналізу ефективності і реалізації митних процедур, спрямованих на полегшення міжнародної торгівлі є оцінка виконання Угоди про спрощення процедур торгівлі (УСПТ). Цей метод оцінює

дотримання стандартів УСПТ, враховуючи прозорість, зниження адміністративних витрат та покращення інфраструктури.

Крім цього, використовуються інші індекси, такі як глобальний індекс конкурентоспроможності та індекс сприяння торгівлі, що оцінюють економічні, соціальні та інституційні фактори, впливаючи на простоту та ефективність торгових процедур. Оцінка використання електронних систем, що включає індекси розвитку електронного урядування, готовності до електронної торгівлі, телекомунікаційної інфраструктури, кібербезпеки, ефективності єдиного вікна та прозорості процедур, також стає ключовою в контексті сучасної цифровізації. Всі ці методи надають всебічну інформацію про можливості країн у спрощенні торговельних процесів і інтеграції в глобальну економіку.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ПРОЦЕДУР СПРОЩЕННЯ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ НАБУТТЯ СТАТУСУ КРАЇНИ- КАНДИДАТА ДО ЄС

2.1. Аналіз зовнішньої торгівлі товарами України з ЄС

Зовнішня торгівля товарами між Україною та Європейським Союзом є важливою складовою економічної співпраці, яка активно розвивається після підписання Угоди про асоціацію у 2014 році та впровадження Поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі з 2016 року. Європейський Союз наразі є основним торговельним партнером України, на якого припадає близько 50-60% загального обсягу експорту та імпорту. Ця інтеграція дозволила Україні диверсифікувати ринки збуту, зменшивши залежність від традиційних партнерів і зміцнивши свою присутність на європейських ринках.

На рис. 2.1 наведено дані про динаміку експорту та імпорту товарів України з країнами Європейського Союзу протягом 2019–2023 років. Інформація ілюструє зміни в зовнішньоторговельних відносинах України з ЄС, зокрема зростання або скорочення обсягів торгівлі за зазначений період. Графік дозволяє порівняти показники експорту та імпорту, а також оцінити тенденції у зовнішньоторговельному балансі України.

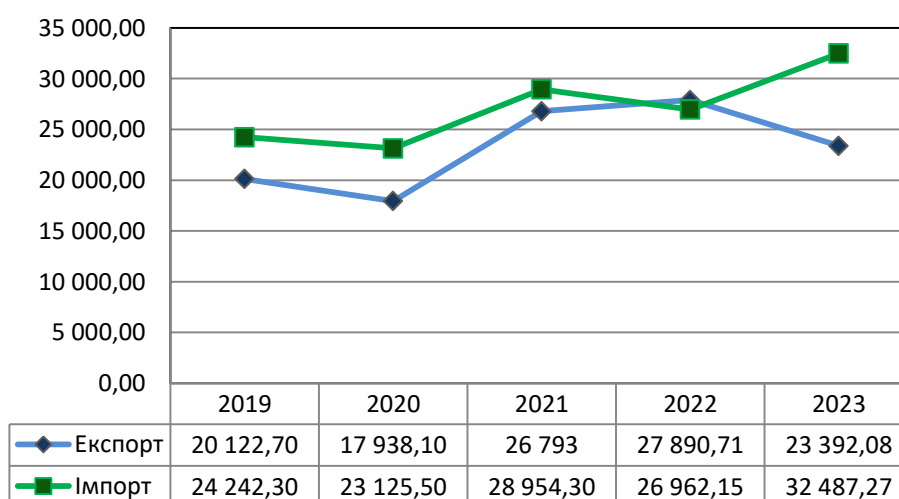

Рис. 2.1. Експорт та імпорт товарів України з країнами ЄС протягом 2019-2023 років, млн. дол. США

Джерело: складено за [30]

На рис. 2.1 бачимо, що у 2019 році обсяг експорту становив 20 122,70 млн. доларів США, але у 2020 році відбулося суттєве скорочення до 17 938,10 млн. дол. США. Це може бути пов'язано з впливом глобальної економічної кризи, спричиненої пандемією COVID-19. З 2021 року експорт демонструє стрімке зростання та досягає піку у 26 793 млн. дол. США. Це може бути наслідком відновлення економічної активності після пандемії, а також поглиблення торговельних зв'язків із ЄС. У 2022 році експорт зріс до 27 890,71 млн. дол. США, що стало піковим значенням за весь аналізований період. Зростання, попри початок повномасштабної війни, свідчить про ефективність адаптації експортерів до нових умов, підтримку з боку ЄС та переорієнтацію українських товарів на європейські ринки. У 2023 році експорт скоротився до 23 392,08 млн. дол. США, що можливо свідчить про зниження експортних можливостей через тривалі наслідки війни, пошкодження інфраструктури та економічний тиск.

У 2019 році обсяг імпорту становив 24 242,30 млн. дол. США, у 2020 році спостерігається зменшення до 23 125,5 млн. дол. США через скорочення попиту та кризи, спричинену пандемією. У 2021 році імпорт зростає до 28 954,3 млн. дол. США, демонструючи відновлення економічної активності. У 2022 році обсяг імпорту досяг 26 962,15 млн. дол. США, що трохи менше, ніж у 2021 році. Зниження може бути пов'язане з труднощами логістики через війну. У 2023 році імпорт зріс до 32 487,27 млн. дол. США, що стало найбільшим значенням імпорту за аналізований період. Це свідчить про залежність України від імпортних товарів, зокрема критично важливих для відновлення економіки.

Україна демонструє позитивну динаміку розвитку зовнішньої торгівлі з ЄС, особливо в імпорті. Для покращення торговельного балансу слід звернути увагу на стимулювання експорту, зокрема через підтримку вітчизняного виробництва, диверсифікацію товарної структури експорту та збільшення конкурентоспроможності українських товарів.

За даними експрес-випуску державної служби статистики, за січень-вересень 2024 року Україна продовжила активну зовнішньоторговельну

діяльність із партнерами з 226 країн світу. Загальний обсяг експорту товарів склав 30 838,5 млн. дол. США, що на 12,9% більше у порівнянні з аналогічним періодом 2023 року. Імпорт зріс на 10,0%, досягнувши 51 220,5 млн. дол. США. З них експорт до країн ЄС склав 18 474,3 млн. дол. США, а імпорт – 25 864,9 млн. дол. США. [30]

Підвищення обсягів експорту свідчить про відновлення або розширення поставок українських товарів на міжнародні ринки. Незважаючи на зростання обох складових зовнішньої торгівлі, негативне сальдо вказує на необхідність подальшого розвитку експортно-орієнтованих галузей та стимулювання заміщення імпоротної продукції внутрішніми аналогами.

Європейський Союз є ключовим торговельним партнером України, забезпечуючи значну частку вітчизняного експорту. Аналіз структури експорту до країн ЄС дозволяє визначити основних споживачів української продукції, а також виявити географічні напрямки з найбільшим потенціалом для нарощення обсягів торгівлі. Дані про експорт товарів України до країн ЄС у 2023 році наведено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Географічна структура експорту України до країн ЄС у 2023 році

№	Країна	Експорт, млн. дол. США	Частка в загальному обсязі експорту до ЄС, %
1.	Польща	4755,4	20,35
2.	Румунія	3764,9	16,09
3.	Німеччина	2019,7	8,63
4.	Іспанія	2008,3	8,59
5.	Італія	1536,9	6,57
6.	Нідерланди	1490,9	6,38
7.	Угорщина	1184,9	5,07
8.	Словаччина	1073,7	4,59
9.	Чехія	996,0	4,26
10.	Болгарія	904,6	3,87
11.	Литва	628,2	2,68
12.	Австрія	606,6	2,59
13.	Франція	481,5	2,06
14.	Бельгія	359,0	1,54
15.	Латвія	323,8	1,38
16.	Греція	257,5	1,10
17.	Португалія	223,4	0,95
18.	Данія	217,4	0,93

19.	Кіпр	107,8	0,46
20.	Естонія	92,3	0,39
21.	Хорватія	87,9	0,38
22.	Швеція	74,6	0,32
23.	Мальта	70,1	0,30
24.	Словенія	64,8	0,28
25.	Фінляндія	44,4	0,19
26.	Ірландія	14,8	0,06
27.	Люксембург	3,4	0,01
	Усього	23 392,08	100,0

Джерело: складено за [30]

Аналізуючи табл. 2.1 бачимо, що найбільшим експортером серед країн ЄС є Польща, яка постачає товарів на 4755,4 млн. дол. США, що становить 20,35% загального експорту України до країн ЄС. Румунія і Німеччина займають друге і третє місця за обсягами експорту. До середньої групи експортерів входять країни, обсяг експорту яких коливається від 1000 до 2000 млн. дол. США, наприклад, Нідерланди та Угорщина. Країна з мінімальним обсягом експорту – Люксембург (3,4 млн. дол. США, 0,01%).

У таблиці 2.2 наведено географічну структуру імпорту України з країн ЄС у 2023 році.

Таблиця 2.2

Географічна структура імпорту України з країн ЄС у 2023 році

№	Країна	Імпорт, млн. дол. США	Частка в загальному обсязі імпорту до ЄС, %
1.	Польща	6577,7	20,33
2.	Німеччина	5061,7	15,64
3.	Італія	2278,2	7,04
4.	Болгарія	2221,3	6,86
5.	Чехія	1789,4	5,53
6.	Франція	1759,2	5,43
7.	Словаччина	1676,9	5,18
8.	Румунія	1566,9	4,84
9.	Угорщина	1387,9	4,29
10.	Греція	1374,1	4,25
11.	Литва	1300,0	4,01
12.	Нідерланди	1035,1	3,20
13.	Іспанія	888,0	2,74
14.	Швеція	756,7	2,34
15.	Бельгія	663,7	2,05
16.	Австрія	537,2	1,66
17.	Латвія	291,0	0,90
18.	Фінляндія	283,9	0,88

19.	Данія	250,7	0,77
20.	Словенія	242,0	0,75
21.	Ірландія	196,0	0,61
22.	Естонія	128,8	0,40
23.	Хорватія	82,4	0,25
24.	Португалія	70,2	0,22
25.	Кіпр	47,8	0,15
26.	Люксембург	13,5	0,04
27.	Мальта	7,9	0,02
	Усього	32 487,27	100,0

Джерело: складено за [30]

Табл. 2.2 показує, що в імпорті найбільша частка також належить Польщі, Німеччині і Італії. У середній групі імпортерів знаходяться Чехія та Словаччина. Схожа ситуація з імпортом: Люксембург (13,5 млн. дол. США, 0,04%) і Мальта (7,9 млн. дол. США, 0,02%) займають останні місця.

Структура торгівлі України з країнами ЄС має значну залежність від декількох ключових партнерів, таких як Польща, Німеччина та Італія, які разом формують майже половину обсягів торгівлі. Для диверсифікації зовнішньої торгівлі необхідно посилювати співпрацю з країнами середньої та нижчої групи, розширюючи асортимент товарів та стимулюючи розвиток торгівельної інфраструктури. Необхідно також враховувати потенціал малих ринків для нішевих товарів, де Україна може досягти конкурентних переваг.

Для повної оцінки структури зовнішньої торгівлі України доцільно провести аналіз найбільш конкурентоспроможних товарів, які формують значну частку у загальному обсязі експорту та імпорту. Такий аналіз дозволяє визначити ключові сектори економіки, що забезпечують зовнішньоторговельну діяльність країни, а також виявити перспективні напрямки для подальшого розвитку. Інформація щодо основних товарних груп українського експорту представлена у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Структура експорту України за основними товарними групами за 2023 рік

№	Назва товарів	Експорт, млн. дол. США	Частка до загального обсягу
1.	Продукти рослинного походження	6903,0	29,5

2.	Зернові культури	4575,4	19,5
3.	Недорогоцінні метали та вироби з них	3032,8	13,0
4.	Жири та олії тваринного або рослинного походження	2981,5	12,7
5.	Чорні метали	2162,1	9,2
6.	Мінеральні продукти	2051,7	8,8
7.	Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	1957,8	8,4
8.	Готові харчові продукти	1953,7	8,3
9.	Насіння і плоди олійних рослин	1942,7	8,3
10.	Руди, шлак і зола	1663,9	7,1

Джерело: складено за [30]

У табл. 2.3 наведено десять основних товарних груп, які складають найбільшу частку у загальному обсязі експорту України. Першу позицію займають продукти рослинного походження, серед яких зернові культури формують найбільшу частку (19,5%). Це підкреслює важливість аграрного сектору для національної економіки та зовнішньої торгівлі. Другу групу становлять недорогоцінні метали та вироби з них, що свідчить про значну роль металургійної промисловості. Сюди ж належать чорні метали, які забезпечують 9,2% загального обсягу експорту. Також важливу позицію займають жири та олії тваринного або рослинного походження, які формують 12,7% експорту, підкреслюючи потужний потенціал переробної промисловості України. Нижчі позиції займають товари, такі як машини, обладнання та механізми, а також готові харчові продукти, які демонструють перспективу розвитку високотехнологічного та харчового секторів. Дані щодо основних товарних груп імпорту України наведено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Структура імпорту України за основними товарними групами, 2023 рік

№	Назва товарів	Імпорт, млн. дол. США	Частка до загального обсягу
1.	Мінеральні продукти	6739,0	20,7
2.	Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	6622,3	20,4
3.	Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	4610,8	14,2

4.	Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	4301,1	13,2
5.	Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	3921,9	12,1
6.	Засоби наземного транспорту, крім залізничного	3667,1	11,3
7.	Реактори ядерні, котли, машини	2662,4	8,2
8.	Готові харчові продукти	2247,5	6,9
9.	Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	1943,5	6,0
10.	Електричні машини	1638,7	5,0

Джерело: складено за [30]

У табл. 2.4 представлено десять провідних груп товарів, що формують найбільшу частку імпорту України. Перші дві позиції займають мінеральні продукти (20,7%) та нафта і продукти її перегонки (20,4%), що підкреслює критичну залежність економіки України від енергетичних ресурсів. Третю позицію займають продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (14,2%), що свідчить про значну потребу у сировині для промислових підприємств. Також значна частка припадає на машини, обладнання та механізми, а також на засоби наземного транспорту, які забезпечують технологічний розвиток та логістичні потреби країни. Нижчі позиції займають такі товари, як готові харчові продукти, полімерні матеріали та електричні машини, що вказує на зростаючі потреби в матеріалах для виробництва та споживчих товарах.

2.2. Аналіз національного законодавства щодо спрощення процедур торгівлі в умовах набуття статусу країни-кандидата до ЄС

Набуття Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу ставить перед країною нові завдання з адаптації та модернізації національного законодавства в рамках європейської інтеграції. Спрощення процедур торгівлі є одним із ключових елементів цієї інтеграції, оскільки відповідність стандартам

ЄС дозволяє спростити доступ українських товарів на європейський ринок, покращити конкурентоспроможність та залучити іноземні інвестиції.

Українське законодавство вже частково адаптоване до європейських вимог завдяки імплементації положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Угода про асоціацію України з ЄС – це угода між Україною та Європейським Союзом про асоціацію, яка замінює Угоду про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами і Україною та дає змогу перейти від партнерства і співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції. Ця угода була підписана 27 червня 2014 року та набула чинності 1 вересня 2017 року, хоча окремі її положення застосовувалися раніше, з 1 листопада 2014 року. [23]

Основні цілі та положення Угоди про асоціацію:

- Поглиблення політичної співпраці: угода встановлює спільні принципи демократії, верховенства права, прав людини, а також основні свободи. Вона закріплює зобов'язання України наближатися до стандартів ЄС у сферах боротьби з корупцією, реформування судової системи та підвищення прозорості управління.
- Економічна інтеграція: важливим компонентом угоди є створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі. Це означає, що сторони поступово скасовують митні тарифи на товари, що постачаються на ринки одна одної, зменшують нетарифні бар'єри, а також запроваджують вільний доступ до послуг і капіталу.
- Адаптація національного законодавства до стандартів ЄС: угода передбачає гармонізацію українського законодавства з законодавством ЄС у різних сферах, включаючи охорону здоров'я, навколишнє середовище, енергетику, транспорт, митну справу, торгівлю та захист споживачів. Це сприяє підвищенню якості

товарів і послуг та дозволяє Україні інтегруватися до єдиного європейського ринку.

- Реформи в митній сфері та спрощення торгівлі: Україна зобов'язалася адаптувати свої митні процедури до стандартів ЄС, включаючи цифровізацію, зменшення адміністративних бар'єрів та спрощення процедур для міжнародної торгівлі. Це важливо для полегшення перетину кордонів, зменшення часу на оформлення товарів та усунення корупційних чинників.
- Секторні програми та підтримка ЄС: ЄС надає Україні технічну та фінансову допомогу для впровадження реформ. Це включає програми розвитку інфраструктури, підтримку реформ у сфері енергетики та екології, а також технічну підтримку для приведення законодавства до норм ЄС.

У IV розділі «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» цієї угоди йдеться напрому про спрощення процедур торгівлі. Наприклад, у 25 статті вказано, що за домовленістю сторони зобов'язані поступово створити зону вільної торгівлі протягом 10 років з дати початку дії цієї угоди. Це передбачає забезпечення недискримінації, рівних умов для учасників ринку та сприяє чесній конкуренції. Стаття 76 «Законодавство та процедури» визначає основи для митної співпраці між Україною та ЄС. Вона націлена на створення більш ефективних, прозорих та сучасних митних процедур, що є важливим для зменшення торговельних бар'єрів. Також уникнення непотрібних або дискримінаційних навантажень, застосування єдиного адміністративного документа, скорочення витрат, застосування міжнародних документів, таких як рамкові стандарти забезпечення безпеки і спрощення процедур міжнародної торгівлі 2005 року, Конвенція про тимчасове ввезення (Стамбульська конвенція) 1990 року, Міжнародна конвенція про Гармонізовану систему опису і кодування товарів 1983 року та інші. У статті 77 «Відносини з бізнес-спільнотою» особлива увага приділяється впровадженню електронного митного оформлення, використанню систем управління ризиками для вибіркової

перевірки товарів, а також спрощенню процедур для авторизованих економічних операторів. Це дозволяє значно прискорити проходження товарів через митний кордон. Стаття 80 «Митне співробітництво» передбачає створення механізмів для обміну митною інформацією між Україною та ЄС. Стаття 83 створює механізм для моніторингу виконання торговельних зобов'язань та спрощення процедур через спільний комітет. Він відповідає за забезпечення ефективної імплементації Угоди, в тому числі з питань митного співробітництва і спрощення процедур торгівлі. [23]

Ці статті формують основу для інтеграції України в європейське економічне середовище, включаючи забезпечення спрощених та ефективних процедур для торгівлі, що є важливим етапом для отримання статусу кандидата на вступ до ЄС. Вони допомагають мінімізувати адміністративні бар'єри та створюють сприятливі умови для розвитку зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС. Угода про асоціацію змінила економічну модель України, оскільки доступ до європейських ринків відкриває нові можливості для українських експортерів, сприяє покращенню якості продукції та збільшує залучення інвестицій.

В рамках Європейського Союзу для забезпечення ефективного, спрощеного та безпечного переміщення товарів через території кількох країн без необхідності повторного митного контролю на кожному етапі транзиту була розроблена у 1987 році "Конвенція про процедуру спільного транзиту", з остаточним затвердженням у 1990 році. Основною метою Конвенції є спрощення та уніфікація процедур митного контролю під час транзиту товарів між країнами, що дозволяє зменшити митні витрати, покращити ефективність і безпеку переміщення товарів. Україна, як частина свого стратегічного курсу на європейську інтеграцію, підписала і ратифікувала "Конвенцію про процедуру спільного транзиту" в 2022 році. Це стало важливим кроком для спрощення та вдосконалення митних процедур в Україні, а також наближення українського митного законодавства до стандартів ЄС. [24]

Україна, ставши частиною цієї угоди, здійснила низку важливих кроків, щоб адаптувати національне законодавство до вимог ЄС:

- Всі учасники Конвенції повинні дотримуватися спільних стандартів для митного оформлення транзиту, що значно спрощує процедури для українських експортерів та імпортерів, які працюють з країнами ЄС.
- В рамках адаптації до європейських стандартів Україна ввела електронні системи для подання митних декларацій, що полегшує процес транзиту товарів і скорочує час, необхідний для митного оформлення.
- Товари, що переміщуються за процедурою спільного транзиту, не підлягають митним перевіркам на кожному етапі транзиту, якщо не виникає підозр щодо порушення митних правил. Це знижує адміністративне навантаження на бізнес і прискорює процеси поставок.
- Митні органи різних країн-учасниць Конвенції співпрацюють для забезпечення безперешкодного транзиту товарів, що зменшує кількість затримок та покращує передбачуваність процесу.

Попри численні переваги, Україна стикається з деякими викликами в процесі адаптації до Конвенції. До них відносяться необхідність модернізації митної інфраструктури для забезпечення ефективного застосування спільного транзиту, підготовка кадрів для роботи з новими системами та процедурами та покращення координації між митними органами і іншими державними установами, щоб забезпечити злагоджену роботу на всіх етапах транзиту.

2.3. Рейтингове оцінювання процедур спрощення торгівлі в Україні

Задля оцінки прогресу України у сфері спрощення процедур торгівлі важливо дослідити її позиції у світових рейтингах та індексах, які відображають ефективність і зручність митних процедур, рівень інтеграції в міжнародні ланцюги поставок та умови для ведення бізнесу. Такі показники, як

індекс ефективності логістики, індекс легкості ведення бізнесу, оцінка виконання Угоди про спрощення процедур торгівлі, індекси глобальної конкурентоспроможності, оцінка використання електронних систем, індекс сприяння торгівлі, дають змогу побачити позиції України та виявити ключові напрямки для подальшого вдосконалення.

Першим розглянемо індекс, який оцінює логістичну інфраструктуру, митні процедури та якість транспортних послуг – Індекс ефективності логістики (Logistics Performance Index, LPI). Показники індексу в Україні за 2023 рік наведені у табл. 2.5. Вона також відображає місце України у світовому рейтингу за різними критеріями. Індекс ефективності логістики оцінює загальний рівень розвитку логістичних процесів у країні, включаючи митні процедури, інфраструктуру, міжнародні відправлення, своєчасність доставки та можливості відстеження.

Таблиця 2.5

Показники індексу ефективності логістики в Україні за 2023 рік та їх світовий рейтинг

Показник індексу ефективності логістики в Україні за 2023 рік			
Оцінка індексу ефективності логістики	2,7	Місце у світовому рейтингу індексу	79
Митний бал	2,4	Місце у світовому рейтингу митного балу	90
Оцінка інфраструктури	2,4	Місце у світовому рейтингу	89
Оцінка міжнародних відправлень	2,8	Місце у світовому рейтингу міжнародних відправлень	75
Логістична компетентність та оцінка якості	2,6	Місце у світовому рейтингу логістичної компетентності та якості	92
Оцінка своєчасності	3,1	Місце у світовому рейтингу своєчасності	76
Оцінка за відстеження та контроль	2,6	Місце у світовому рейтингу відстеження та контролю	94

Джерело: складено за [8]

Згідно з результатами табл. 2.5, Україна має індекс ефективності логістики 2,7, що ставить її на 79 місце у світовому рейтингу. Водночас, оцінка своєчасності доставки (3,1) є відносно вищою, що відображає кращу ефективність у цьому аспекті (76 місце у світі). Найбільші проблеми в Україні

спостерігаються у сферах логістичної компетентності та якості (місце 92) та відстеження і контролю (місце 94). Ці дані свідчать про потребу у подальших реформах та модернізації в логістичному секторі для покращення загальної ефективності.

Доцільно буде провести порівняння позиції України на фоні найбільш провідних економічно розвинених європейських держав, таких як Німеччина, Франція та Італія. Табл. 2.6 представляє порівняння індексу ефективності логістики за 2023 рік.

Таблиця 2.6

Порівняння індексу ефективності логістики України та провідних країн ЄС за 2023 рік

	Україна	Німеччина	Франція	Італія
Індекс ефективності логістики	2,7	4,1	3,9	3,7
Місце у світовому рейтингу індексу	79	3	13	19

Джерело: складено за [8]

Аналізуючи табл. 2.6 бачимо, що Україна має набагато нижче показник індексу ефективності логістики порівняно з іншими країнами – 2,7, що ставить її на 79 місце у світовому рейтингу. В той час як Німеччина має 4,1 (3 місце в рейтингу), Франція – 3,9 (13 місце) та Італія – 3,7 (19 місце). Це свідчить про значний розрив у рівні розвитку логістичних процесів між Україною та провідними країнами ЄС.

Для визначення ступеня сприятливості умов для ведення бізнесу та рівня інтеграції України у світову економіку важливим індикатором є Індекс легкості ведення бізнесу, розроблений Світовим банком. Цей показник дозволяє оцінити, наскільки бізнес-середовище країни сприяє розвитку торгових операцій і які перешкоди ще залишаються на шляху підприємницької діяльності.

За офіційними даними Світового банку, Індекс легкості ведення бізнесу України у 2020 році становив 70,2 бала, що є відносно високим показником для країни, яка перебуває на шляху реформування свого торговельного та

інвестиційного середовища. Це значення свідчить про певний прогрес у створенні сприятливих умов для підприємницької діяльності, зокрема завдяки реформам у спрощенні процедур початку бізнесу, реєстрації власності, доступу до кредитів та захисту прав інвесторів [26].

Однак, з 2020 року нових офіційних даних за Індексом не публікувалося, що ускладнює можливість простежити динаміку змін і оцінити вплив нових ініціатив та реформ на бізнес-клімат в Україні.

Табл. 2.7 містить показники Індексу легкості ведення бізнесу за 2020 рік для України, Німеччини, Франції та Італії, що дозволяє побачити, наскільки українське бізнес-середовище відповідає європейським стандартам.

Таблиця 2.7

Порівняння показників Індексу легкості ведення бізнесу в Україні та провідних країнах ЄС у 2020 році

Країна	Показник
Україна	70,2
Німеччина	79,7
Франція	76,8
Італія	72,9

Джерело: складено за [26]

Аналізуючи табл. 2.7 бачимо, що показник України 70,2 за Індексом легкості ведення бізнесу у 2020 році свідчить про досить сприятливе бізнес-середовище, яке не набагато відстає від розвинених європейських країн. Різниця між Україною та Німеччиною (79,7), Францією (76,8) та Італією (72,9) є відносно невеликою, що свідчить про значний прогрес України в напрямку спрощення регуляторних процедур та створення умов для розвитку підприємницької діяльності. Цей показник демонструє, що українські реформи в сфері торгівлі та бізнесу дозволяють країні наближатися до європейських стандартів. Подальші реформи зможуть покращити цей результат, але навіть на нинішньому етапі можна зробити висновок, що бізнес-клімат України є конкурентоспроможним у міжнародному контексті, а подолання незначних розривів із західноєвропейськими країнами є реалістичною перспективою.

Одним із ключових елементів рейтингового оцінювання процедур спрощення торгівлі в Україні є оцінка виконання положень Угоди про спрощення процедур торгівлі, яка була розроблена під егідою Світової організації торгівлі. Оцінка реалізації цієї угоди є необхідною для визначення, наскільки ефективно Україна впроваджує міжнародні стандарти та виявлення сфер, що потребують подальшого вдосконалення.

Оцінка виконання Україною зобов'язань за Угодою про спрощення процедур торгівлі станом на 2022 рік 100% зазначено на офіційному сайті Світової організації торгівлі [17]. Вона свідчить про досягнення формальної відповідності всім вимогам угоди. Якщо розглядати детальніше, цей показник розподіляється за трьома категоріями зобов'язань, кожна з яких має свій рівень виконання:

- 1) Категорія А: рівень виконання становить 31,5%. Це зобов'язання, які країни погоджуються виконувати негайно або після короткого періоду після вступу в дію Угоди. Нижчий відсоток виконання для цієї категорії може свідчити про складнощі з миттєвою адаптацією національних процедур до міжнародних вимог.
- 2) Категорія В: рівень виконання становить 35,3%. Зобов'язання цієї категорії мають середньострокові терміни виконання, що дозволяє країнам поступово адаптувати свої системи. Відносно вищий показник виконання вказує на те, що Україна зробила певний прогрес у середньостроковій адаптації процедур, але потребує подальших зусиль.
- 3) Категорія С: рівень виконання на рівні 33,19%. Це зобов'язання, які потребують тривалого періоду для реалізації та часто передбачають необхідність міжнародної підтримки чи технічної допомоги. Рівень виконання в цій категорії також свідчить про те, що для повної імплементації можуть бути потрібні додаткові ресурси та стратегічна підтримка з боку міжнародних організацій.

Отже, незважаючи на загальну оцінку у 100%, диференційований рівень виконання за категоріями показує, що на практиці є ще значні кроки, які слід зробити для досягнення повної функціональності кожної з категорій зобов'язань.

В рамках дослідження процедур спрощення торгівлі в Україні важливим є визначення рівня конкурентоспроможності країни, що демонструє її можливості щодо залучення інвестицій, розвитку бізнесу та ефективності торговельних механізмів.

За даними офіційного сайту Світового банку, показники Індексу глобальної конкурентоспроможності в Україні мають такі значення [27] :

- 2017 рік – 53,92 (89 місце);
- 2018 рік – 57,03 (83 місце);
- 2019 рік – 56,99 (85 місце).

У 2018 році спостерігається помітне покращення: показник зріс на 3,11 пунктів, а позиція в рейтингу піднялася на 6 місць. Це свідчить про певний прогрес у реформах та конкурентоспроможності економіки. У 2019 році абсолютний показник залишився майже на тому ж рівні (56,99), але місце України знизилося до 85-го.

Зміни в рейтингу протягом 2017–2019 років свідчать про коливання у здатності України покращувати свою конкурентоспроможність. Незважаючи на позитивну динаміку у 2018 році, втрата позицій у 2019 році може свідчити про нестабільність у впровадженні реформ або про зростання конкуренції з боку інших країн.

Для більш глибокого розуміння місця України у глобальному економічному просторі та визначення її конкурентних переваг і недоліків доцільно провести порівняльний аналіз із провідними країнами Європейського Союзу. У табл. 2.8 наведені показники України та провідних країн Європейського союзу: Німеччини, Франції та Італії.

Таблиця 2.8

Індекси глобальної конкурентоспроможності України та провідних країн ЄС за 2019 рік

Країна	Показник, %
Україна	56,99
Німеччина	81,8
Франція	78,81
Італія	71,53

Джерело: складено за [27]

Як видно з табл. 2.8, Україна має значний відрив від провідних економік ЄС. Показник України (56,99%) значно нижчий за результати цих країн, що свідчить про наявність значних викликів у галузі економічної стабільності, інфраструктури, інновацій та бізнес-середовища. Німеччина (81,8%), Франція (78,81%) та Італія (71,53%) демонструють набагато вищі рівні конкурентоспроможності, що підкреслює їх успішну адаптацію до вимог глобального ринку та ефективну реалізацію реформ.

У 2020 році, у зв'язку з пандемією COVID-19, Всесвітній банк вирішив тимчасово призупинити публікацію традиційного Глобального конкурентоспроможного індексу, тому, дані за останні роки, нажаль, відсутні. Хоча дані за 2019 рік не є найновішими, вони залишаються важливим джерелом для аналізу, оскільки відображають стан конкурентоспроможності України перед глобальними змінами, спричиненими пандемією COVID-19.

Для забезпечення комплексної оцінки ефективності процедур спрощення торгівлі в Україні, важливо звернути увагу також на Індекс сприяння торгівлі, який оцінює вплив торговельної інфраструктури та митних процедур на зручність ведення міжнародної торгівлі.

Глобальне дослідження ООН щодо сприяння розвитку цифрової та сталої торгівлі займалися у 2023 році аналізом цього індексу. В результаті оцінка сприяння торгівлі в Україні у 2023 році дорівнювала 60,22% [28]. Хоча це є досить хорошим результатом, все ж є простір для поліпшення в різних сферах, що впливають на ефективність торгівлі.

На рис. 2.2 зображено розгляд результатів індексу сприяння торгівлі в Україні за 2023 рік по категоріям.

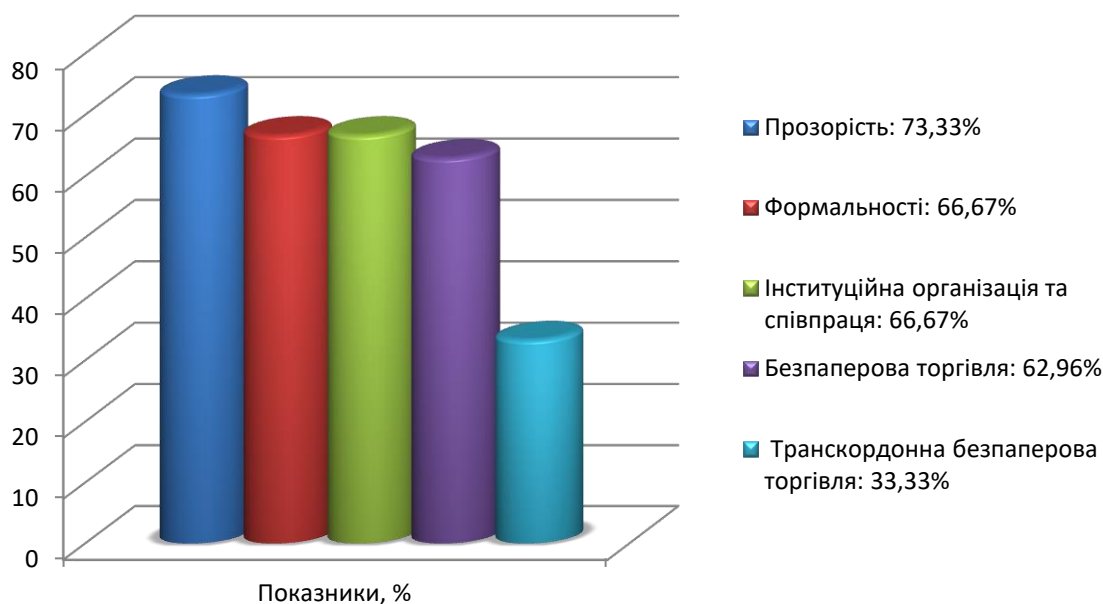

Рис. 2.2. Бали сприяння торгівлі за категоріями за 2023 рік

Джерело: складено за [28]

На рис. 2.2 бачимо, що:

- **Прозорість: 73.33%.** Високий рівень прозорості вказує на те, що країна забезпечує доступність та зрозумілість торговельних правил і процесів. Це дозволяє бізнесам та інвесторам краще орієнтуватися в нормативно-правовому середовищі, що сприяє зниженню корупції та підвищенню довіри до торговельної системи.
- **Формальності.** Цей показник вказує на рівень складності адміністративних процедур, що застосовуються під час торгівлі. Оцінка 66.67% свідчить про середній рівень складності, що означає наявність певних бар'єрів, але не є надмірно обтяжливим для підприємств.
- **Інституційна організація та співпраця: 66.67%.** Цей показник вказує на ефективність співпраці між державними органами, а

також на існування належних інституційних механізмів для підтримки торгівлі. В нашому випадку, показник свідчить про необхідність покращення координації між різними інституціями, щоб полегшити торговельні процеси.

- Безпаперовий обіг: 62.96%. Цей показник свідчить про рівень впровадження технологій для зменшення використання паперу в торговельних процедурах. Оцінка свідчить про поступовий розвиток цієї сфери, але є можливості для покращення цифровізації.
- Безпаперовий обіг при перетині кордону: 33.33%. Це найнижчий показник серед усіх, що вказує на великі труднощі у впровадженні безпаперових процедур при митному оформленні та інших перетинах кордону. Показник свідчить про необхідність значних інвестицій в інфраструктуру та технології для покращення цієї сфери.

Додатково для більш повного розуміння результатів індексу підготовлено таблицю, що класифікує заходи за станом їх впровадження: від повної реалізації до стадії планування. Відповідна таблиця подана у додатку А до цієї роботи.

Аналіз результатів таблиці у Додатку А свідчить про те, що в Україні вже досягнуто значного прогресу у впровадженні заходів, спрямованих на спрощення процедур торгівлі. Повністю реалізовані ініціативи, пов'язані з прозорістю, автоматизацією митних систем та забезпеченням електронного подання декларацій, підкреслюють спрямованість країни на адаптацію до міжнародних стандартів. Водночас, часткове виконання та заплановані заходи, зокрема у сфері управління ризиками, постмитних аудитів та електронного обміну сертифікатами, свідчать про наявність простору для вдосконалення. Це вказує на необхідність додаткових інституційних, технічних та нормативних змін для забезпечення комплексного виконання Угоди про спрощення процедур торгівлі.

Для кращого розуміння місця індексу сприяння торгівлі України в Європейському просторі проведемо його порівняння з провідними країнами ЄС. Результати зображені на рис. 2.3.

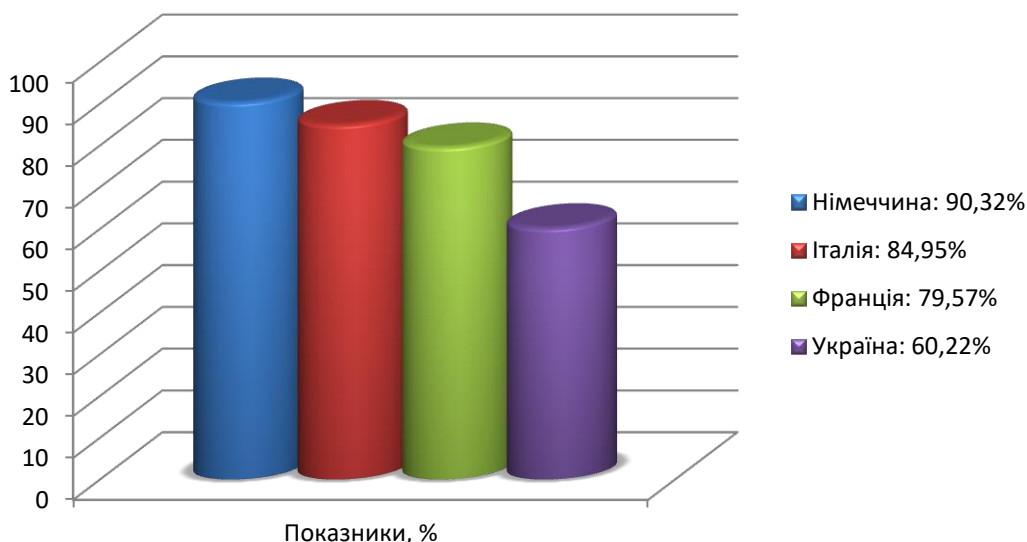

Рис. 2.3. Порівняння індексу сприяння торгівлі України з провідними країнами ЄС, 2023 рік

Джерело: складено за [28]

На рис. 2.3 зображено, що показники індексу сприяння торгівлі демонструють значний розрив між Україною та провідними країнами ЄС, такими як Німеччина, Італія та Франція. Менший рівень України свідчить про потребу в серйозних реформах для покращення торговельного середовища, зокрема у сферах спрощення процедур, прозорості та інституційної підтримки.

Також важливо оцінити показник індексу розвитку електронного урядування, оскільки він відображає рівень використання електронних систем у державному управлінні, що має безпосередній вплив на спрощення процедур торгівлі в Україні. Високий рівень електронного урядування створює сприятливі умови для автоматизації та оптимізації процесів, таких як митне оформлення, ліцензування, сертифікація та інші бюрократичні процедури, що супроводжують міжнародну торгівлю. Результати індексу розвитку електронного управління України за 2024 рік наведені у табл. 2.9. А також для

порівняння там наведені показники провідних країн Європейського союзу: Німеччини, Франції та Італії.

Таблиця 2.9

Порівняння показників Індексу розвитку електронного урядування в Україні та країнах ЄС у 2024 році

	Україна	Німеччина	Франція	Італія
Показник індексу	0,8841	0,9382	0,8744	0,8356
Світовий рейтинг	30	12	34	51

Джерело: складено за [25]

Згідно з даними табл. 2.9 за 2024 рік, Україна має показник Індексу розвитку електронного урядування на рівні 0,8841, що ставить її на 30 місце у світовому рейтингу. Це досить висока позиція, яка свідчить про значний прогрес у впровадженні електронних систем для надання державних послуг та спрощення взаємодії з бізнесом. Однак, порівняно з Німеччиною, яка посідає 12 місце (індекс 0,9382), Україна все ще має простір для вдосконалення у цій сфері.

Показники Франції та Італії (34 та 51 місця відповідно) демонструють, що Україна знаходиться на рівні з деякими розвиненими країнами ЄС у розвитку електронного урядування, і навіть перевершуючи їх. Така позиція вказує на успіхи в цифровізації та свідчить про зростаючу конкурентоспроможність країни в цьому аспекті.

Однак, враховуючи, що електронне урядування є важливим елементом для спрощення торгових процедур, Україні необхідно зосередитися на подальшій оптимізації митних процесів, ліцензування та сертифікації, а також на розвитку інструментів для інтеграції з міжнародними цифровими системами. Покращення цих аспектів може підвищити її позиції в рейтингу та сприяти спрощенню процедур торгівлі, що позитивно вплине на залучення інвестицій та розвиток експорту.

Також до оцінки використання електронних систем відноситься індекс телекомунікаційної інфраструктури. Він відображає рівень розвитку цифрових

комунікаційних мереж, що є основою для ефективного використання електронних систем у державному управлінні та бізнесі. Високий показник цього індексу свідчить про наявність надійної цифрової інфраструктури, яка підтримує автоматизацію та цифровізацію державних послуг, зокрема процедур, що стосуються міжнародної торгівлі. У табл. 2.10 представлені результати індексу розвитку електронного урядування України за 2024 рік, а також для порівняння наведені показники провідних країн Європейського Союзу: Німеччини, Франції та Італії.

Таблиця 2.10

Порівняння показників Індексу телекомунікаційної інфраструктури в Україні та країнах ЄС у 2024 році

	Україна	Німеччина	Франція	Італія
Показники індексу	0.8428	0.9236	0.9228	0.9017
Світовий рейтинг	78	40	44	54

Джерело:складено за [25]

Згідно з даними табл. 2.10, Україна має показник Індексу телекомунікаційної інфраструктури на рівні 0,8428, що ставить її на 78 місце у світовому рейтингу. Це значно нижче, ніж у Німеччини (0,9236, 40 місце), Франції (0,9228, 44 місце) та Італії (0,9017, 54 місце). Такі результати свідчать про відставання України у розвитку телекомунікаційної інфраструктури, що є важливим компонентом для ефективного функціонування електронного урядування та забезпечення належних умов для електронних комунікацій в державному і приватному секторах.

Для ефективної реалізації процедур спрощення торгівлі в Україні важливим є використання сучасних електронних систем, які забезпечують автоматизацію та прозорість процесів. Одним із ключових аспектів при цьому є рівень кібербезпеки, адже від нього залежить як збереження даних, так і стабільність функціонування цифрових інструментів. Аналіз індексу кібербезпеки дозволяє оцінити готовність України забезпечувати захист

інформації у межах електронних систем, які активно використовуються для спрощення торговельних процедур.

Україна знаходиться на етапі «Встановлення» (Establishing), що вказує на проміжний рівень розвитку кібербезпеки. Це демонструє прогрес, але також свідчить про необхідність подальшого вдосконалення [29].

На рис. 2.4 буде представлено графік показників індексу кібербезпеки України за 2024 рік. Показники розподіляються за п'ятьма напрямками: правові заходи, технічні заходи, організаційні заходи, розвиток потенціалу та коопераційні заходи. Максимальна оцінка для кожного з напрямків становить 20 балів, що дозволяє порівняти рівень розвитку кіберзахисту в кожній із категорій.

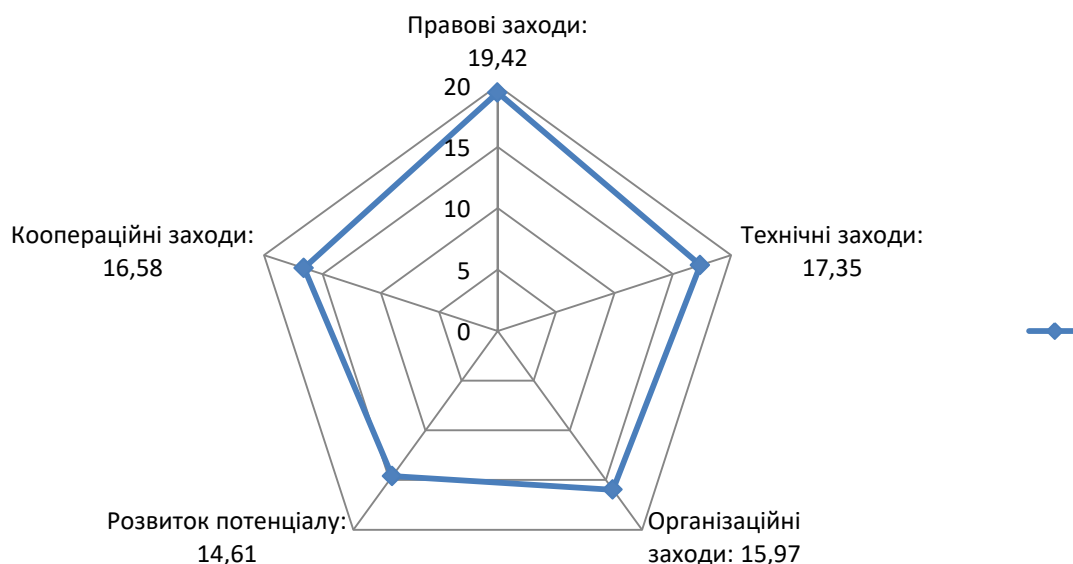

Рис. 2.4. Рівень реалізації заходів у сфері кібербезпеки України, 2024 рік
Джерело: складено за [29]

Аналізуючи рис. 2.4 бачимо, що категорія «Правові заходи» з показником 19,42 – найбільш сильна сторона України. Всі останні оцінки на середньому рівні. Найнижчий показник серед усіх категорій «Розвиток потенціалу», він вимагає посиленої уваги, зокрема в освітніх ініціативах та підвищенні кваліфікації спеціалістів. «Коопераційні заходи» також потребують активнішої участі у міжнародних програмах та ініціативах. Підвищення рівня цих

компонентів дозволить країні перейти до вищого рівня у рейтингу кібербезпеки та зміцнити свій захист у цифровій сфері. Це також має вагоме значення для євроінтеграції України, враховуючи її статус кандидата до ЄС, адже кібербезпека є критично важливою складовою європейської стратегії безпеки.

Для проведення комплексної підсумкової оцінки стану процедур спрощення торгівлі в Україні, доцільно здійснити SWOT-аналіз. Цей метод дозволяє системно оцінити як внутрішні, так і зовнішні фактори, що визначають успішність або невдачу впровадження реформ у сфері торгівлі. З огляду на специфіку сучасних викликів та можливостей, що відкриваються для України, SWOT-аналіз дає змогу виокремити сильні сторони, слабкі місця, а також можливості й загрози, з якими доведеться зіткнутися під час удосконалення процедур спрощення торгівлі.

Аналіз базується на даних, представлених у розділі 2, включаючи порівняльні індекси, рейтингові оцінки, а також результати впровадження міжнародних ініціатив. SWOT-аналіз проведено у табл. 2.11.

Таблиця 2.11

SWOT-аналіз стану процедур спрощення торгівлі в Україні

Сильні сторони	Слабкі сторони
Адаптація національного законодавства до стандартів ЄС. Підвищення рівня прозорості Прогрес у світових рейтингах. Підтримка міжнародними організаціями.	Відставання у логістичній інфраструктурі. Низький рівень впровадження безпаперових технологій. Низький рівень телекомунікаційної інфраструктури.
Можливості	Загрози
Євроінтеграція. Інтеграція до міжнародних транспортних мереж. Цифровізація митних процедур. Залучення інвестицій.	Глобальні економічні виклики. Корупція та адміністративні бар'єри. Конкуренція з боку інших країн-кандидатів.

Джерело: складено автором на основі 2 розділу магістерської роботи

Більш детально про кожен пункт розписано нижче.

До сильних сторін відноситься:

1. Адаптація національного законодавства до стандартів ЄС: Україна активно імплементує положення Угоди про асоціацію з ЄС. Підписання та ратифікація Конвенції про спільний транзит у 2022 році значно

спростили процеси транзиту, зменшили витрати та покращили передбачуваність поставок.

2. Підвищення рівня прозорості: Високий рівень прозорості (73,33% за Індексом сприяння торгівлі) забезпечується доступністю торговельних правил та передпублікацією нових нормативних актів.
3. Прогрес у світових рейтингах: Україна демонструє певне покращення в рейтингу легкості ведення бізнесу, досягнувши 70,2 бала.
4. Підтримка міжнародними організаціями: ЄС надає технічну та фінансову допомогу для впровадження стандартів та реформ, таких як впровадження електронного митного оформлення, використання систем управління ризиками, що значно сприяє модернізації митної інфраструктури.

Слабкі сторони:

1. Відставання у логістичній інфраструктурі: Показник логістичної компетентності та якості України оцінюється на 2,6 бала (92 місце у світі), а рівень відстеження та контролю – 94 місце.
2. Низький рівень впровадження безпаперових технологій: Найбільші труднощі спостерігаються в електронному обміні документами при транскордонній торгівлі (33,33% за Індексом сприяння торгівлі), що стримує інтеграцію до європейських логістичних мереж.
3. Низький рівень телекомунікаційної інфраструктури: Україна посідає 78 місце за Індексом телекомунікаційної інфраструктури.

Можливості:

1. Євроінтеграція: Статус країни-кандидата на вступ до ЄС відкриває можливості для технічної та фінансової допомоги з боку європейських інституцій, зокрема для модернізації митної інфраструктури та цифровізації процесів.
2. Інтеграція до міжнародних транспортних мереж: Поглиблення співпраці через використання стандартів ЄС, таких як SAFE Framework of Standards, та розвиток транспортних коридорів.

3. Цифровізація митних процедур: Впровадження сучасних електронних платформ, таких як єдине вікно, дозволяє значно знизити час і витрати на митні процедури.
 4. Залучення інвестицій: Покращення бізнес-клімату сприяє притоку іноземного капіталу, що стимулює розвиток логістики та інфраструктури.
- Загрози:

1. Глобальні економічні виклики: Військові дії, енергетична криза та постпандемічні наслідки створюють додаткові бар'єри для впровадження реформ.
2. Корупція та адміністративні бар'єри: Незважаючи на прогрес у прозорості, корупційні ризики все ще залишаються значною проблемою для бізнесу.
3. Конкуренція з боку інших країн-кандидатів: Країни, які вже мають кращі позиції в рейтингах, можуть швидше адаптуватися до нових умов міжнародної торгівлі.

SWOT-аналіз дозволяє побачити комплексну картину стану процедур спрощення торгівлі в Україні. Результати демонструють значний прогрес у напрямку гармонізації з європейськими стандартами, але водночас виявляють наявність серйозних викликів, зокрема в сфері логістики, цифровізації та виконання міжнародних зобов'язань. Розуміння сильних і слабких сторін, а також аналіз зовнішніх можливостей і загроз є важливим етапом для визначення стратегічних пріоритетів подальших реформ.

Висновки до розділу 2

У 2 розділі роботи «Аналіз сучасного стану процедур спрощення торгівлі в Україні в умовах набуття статусу країни-кандидата до ЄС» було досліджено сучасний стан процедур спрощення торгівлі в Україні. Основну увагу приділено аналізу зовнішньоторговельної діяльності з країнами Європейського

Союзу, оцінці національного законодавства, а також рейтинговому оцінюванню індексів.

Проаналізовано торгівельні відносини України з країнами Європейського Союзу. З'ясовано, що ЄС є ключовим партнером України, на який припадає близько 50-60% загального обсягу експорту та імпорту. Виявлено, що після укладення Угоди про асоціацію в 2014 році та створення зони вільної торгівлі в 2016 році спостерігається позитивна динаміка експорту та імпорту, незважаючи на негативний вплив таких факторів, як пандемія COVID-19 та військові дії. Наведено дані про динаміку експорту та імпорту товарів України з країнами ЄС протягом 2019-2023 рр., де Україна демонструє позитивну динаміку. Також вказано, що за даними експрес-випуску державної служби статистики, за січень-вересень 2024 року експорт до країн ЄС склав 18 474,3 млн. дол. США, а імпорт – 25 864,9 млн. дол. США.

Розроблено деталізований аналіз географічної структури торгівлі, який виявив, що Польща, Румунія, Німеччина, Італія та Угорщина є основними партнерами України в експорті та імпорті. З'ясовано, що Україна має потенціал для диверсифікації торговельних напрямків, особливо з країнами середньої та нижчої групи за обсягами торгівлі. Встановлено, що ключовими товарними групами експорту України є продукти рослинного походження, жири та олії, зернові культури, недорогоцінні метали. У структурі імпорту домінують мінеральні продукти, машини та обладнання, а також продукція хімічної промисловості. Це підкреслює залежність економіки України від імпортних енергетичних ресурсів та сировини.

Проведено огляд законодавчих ініціатив, спрямованих на гармонізацію митних процедур зі стандартами ЄС. З'ясовано, що адаптація українського законодавства до норм ЄС, зокрема через імплементацію Угоди про асоціацію та ратифікацію Конвенції про спільний транзит, сприяла створенню сприятливих умов для експорту, спрощенню доступу українських товарів на ринки Європейського Союзу та підвищенню їхньої конкурентоспроможності. Досліджено роль ратифікації Конвенції про спільний транзит у 2022 році, що

стала важливим кроком у гармонізації митних процедур. Це дозволило суттєво скоротити час оформлення товарів, усунути додаткові перевірки та забезпечити прозорість у процесі транзиту.

Проаналізовано позиції України у міжнародних рейтингах. У сфері логістичної ефективності Україна посідає 79 місце, демонструючи певний прогрес, але значно відстаючи від провідних країн ЄС. Індекс легкості ведення бізнесу зафіксував результат у 70,2 бала, що вказує на сприятливі умови для розвитку підприємницької діяльності. З'ясовано, що станом на 2022 рік Україна виконала 100% формальних вимог Угоди про спрощення процедур торгівлі. Індекс сприяння торгівлі в Україні у 2023 році дорівнював 60,22%, підкреслюючи необхідність подальшої цифровізації. Проведений порівняльний аналіз з країнами ЄС демонструє значний розрив між Україною та провідними європейськими країнами, такими як Німеччина, Франція, Італія, за всіма ключовими показниками.

Визначено ключові проблеми, такі як низький рівень логістичної інфраструктури, недостатня цифровізація митних процесів та складності у впровадженні безпаперових технологій. Разом із тим, наголошено на перспективних можливостях, серед яких поглиблення євроінтеграції, залучення іноземних інвестицій, інтеграція до міжнародних транспортних мереж та подальша адаптація процедур до європейських стандартів.

Проведено SWOT-аналіз процедур спрощення торгівлі в Україні. Серед сильних сторін виокремлено адаптацію законодавства до стандартів ЄС та високий рівень прозорості. До слабких місць належить недостатній розвиток логістичної інфраструктури та низький рівень безпаперових технологій та телекомунікацій. У якості можливостей розглядається розширення співпраці з ЄС, тоді як основні загрози пов'язані з економічною нестабільністю та конкуренцією з боку інших країн.

Результати розділу свідчать про позитивну динаміку у сфері спрощення процедур торгівлі, однак вимагають продовження реформ для зміцнення позицій України у глобальній економіці та інтеграції до європейського ринку.

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУР СПРОЩЕННЯ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ НАБУТТЯ СТАТУСУ КРАЇНИ-КАНДИДАТА ДО ЄС

3.1. Напрями удосконалення національного законодавства щодо процедур спрощення торгівлі в умовах набуття статусу країни-кандидата до ЄС

Одним із ключових викликів для України у процесі євроінтеграції є адаптація національного законодавства до стандартів Європейського Союзу. Спрощення процедур торгівлі вимагає глибокого аналізу чинних нормативно-правових актів і внесення змін, що забезпечать відповідність принципам та нормам *acquis* ЄС (*Acquis* ЄС – це надбання європейської інтеграції у політичній, правовій і економічній сферах, яке будується на європейських спільних цінностях, визначених у статті 2 Договору про ЄС. [31]).

Аналіз національного законодавства показав, що незважаючи на прогрес у гармонізації митних процедур із стандартами ЄС, існують суттєві недоліки. Законодавча база залишається частково застарілою, а її імплементація – фрагментарною. На рис. 3.1 розміщені головні напрями удосконалення національного законодавства.

Рис. 3.1. Напрями удосконалення національного законодавства

Джерело: складено автором на основі аналізу 2 розділу магістерської роботи

Гармонізація митних правил із Митним кодексом ЄС є пріоритетним напрямом у цьому контексті. Це передбачає впровадження спільної транзитної процедури, яка забезпечує безперешкодне переміщення товарів між країнами-членами ЄС і третіми країнами. Зокрема, необхідно адаптувати положення національного законодавства до Регламенту ЄС, який регулює питання транзиту, митного оформлення та визначення митної вартості. Окрему увагу слід приділити створенню умов для спрощеного митного оформлення через впровадження електронних декларацій, використання автоматизованих систем аналізу ризиків та інтеграцію систем обміну даними між митними органами.

Важливо також адаптувати національні правила сертифікації товарів та визначення їхнього походження до вимог європейських регламентів. Це включає перегляд механізмів видачі сертифікатів походження, зокрема форм А і EUR.1, які є обов'язковими для доступу до пільгових умов торгівлі в рамках Угоди про асоціацію. Зміни мають бути спрямовані на забезпечення прозорості процедур сертифікації та усунення дублювання функцій між різними державними органами.

Не менш важливим є удосконалення законодавства у сфері технічного регулювання та стандартизації. Введення європейських стандартів у виробництво і сертифікацію продукції сприятиме не лише спрощенню торгівлі, але й підвищенню конкурентоспроможності українських товарів на ринку ЄС. Йдеться про імплементацію європейських регламентів щодо екологічних стандартів, безпечності продукції та захисту споживачів, що стане основою для гармонізації із європейським ринком.

Особливу увагу слід приділити законодавчому регулюванню електронної комерції та цифрових процесів у торгівлі. Перехід до "безпаперової" торгівлі відповідає сучасним вимогам ЄС і передбачає створення нормативної бази для використання електронних документів, цифрових сертифікатів походження та

інших інструментів електронного обміну інформацією між державними органами та бізнесом. У цьому контексті важливим є прийняття законів, що регулюють обіг цифрових підписів і забезпечують їхню правову силу у міжнародній торгівлі.

Ще одним важливим напрямом удосконалення є зміни до нормативно-правових актів, що стосуються процедур розрахунків і митних платежів. Спрощення механізмів сплати мита та податків, уніфікація процедур декларування і створення умов для відтермінованої сплати митних платежів забезпечать зниження фінансового навантаження на суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності.

Загалом, реформування національного законодавства має здійснюватися в умовах постійного співробітництва з європейськими партнерами та міжнародними організаціями, зокрема Світовою митною організацією і Світовою організацією торгівлі. Це дозволить забезпечити комплексний і збалансований підхід до спрощення процедур торгівлі, який відповідає як внутрішнім, так і міжнародним зобов'язанням України.

3.2. Заходи посилення інституційної спроможності для спрощення процедур торгівлі

Посилення інституційної спроможності є критично важливим етапом у реалізації реформ, спрямованих на спрощення процедур торгівлі. Ефективні інституції створюють основу для прозорості, передбачуваності та оперативності торговельних процесів, що особливо важливо для країни, яка прагне інтеграції до єдиного ринку ЄС. На рис. 3.2 і 3.3 наведені заходи посилення інституційної спроможності, їх детальний розгляд описаний нижче.

Рис. 3.2. Заходи посилення інституційної спроможності

Джерело: складено автором на основі 2 розділу магістерської роботи

Рис. 3.3. Заходи посилення інституційної спроможності

Джерело: складено автором на основі 2 розділу магістерської роботи

Перш за все, інституційне зміцнення потребує модернізації митних органів. Це включає організаційну реорганізацію, яка дозволить оптимізувати структуру роботи митних служб, зменшити бюрократичне навантаження та підвищити ефективність виконання функцій. Одним із ключових кроків у цьому напрямі є впровадження системи управління ризиками. Аналіз ризиків дозволяє митним органам зосереджувати свої ресурси на перевірці товарів з високим рівнем ризику, знижуючи час на оформлення "низько-ризикових" вантажів. Такий підхід є однією з основних практик у країнах ЄС і значно сприяє прискоренню торговельних процедур.

Не менш важливим є інвестування у навчання та підвищення кваліфікації персоналу митних органів. Державні службовці, які безпосередньо працюють із процедурами торгівлі, мають володіти сучасними знаннями щодо європейських стандартів, цифрових технологій та управління логістичними процесами. Регулярне проведення тренінгів, семінарів і стажувань на базі міжнародних організацій, таких як Світова митна організація, допоможе впровадити кращі світові практики.

Для посилення інституційної спроможності також важливо створити ефективний механізм міжвідомчої координації. Спрощення процедур торгівлі зачіпає не лише митні органи, але й інші державні служби, включаючи фіто-санітарні, ветеринарні, екологічні, транспортні інспекції та прикордонну службу. Відсутність узгоджених дій між цими інституціями може створювати значні бар'єри для бізнесу. Запровадження механізму «Єдиного вікна» дозволить усунути ці проблеми, об'єднавши всі відповідальні органи в єдину інтегровану систему. Це спростить взаємодію між державою та бізнесом, забезпечивши швидший обмін інформацією та уникнення дублювання перевірок.

Цифровізація процесів є одним із головних інструментів посилення інституційної спроможності. Митні органи мають впроваджувати сучасні ІТ-рішення для автоматизації процедур, такі як електронне декларування, електронні сертифікати походження та попереднє повідомлення про вантажі.

Інтеграція цих систем із платформами ЄС, такими як eCustoms, забезпечить прозорість і передбачуваність митних процедур. Окрім цього, необхідно впроваджувати технології аналізу великих даних для прогнозування ризиків і ефективного управління митними потоками.

Інфраструктурний розвиток також є важливим елементом посилення інституційної спроможності. Модернізація пунктів пропуску на кордоні, оснащення їх сучасними сканерами, автоматизованими системами перевірки вантажів і новітніми комунікаційними технологіями дозволить знизити час очікування на кордоні та уникнути затримок. Крім того, розширення пунктів пропуску та збільшення їхньої пропускної здатності є необхідним для подальшого зростання обсягів торгівлі.

Окремо слід підкреслити важливість міжнародного співробітництва для посилення інституційної спроможності. Участь України у міжнародних програмах, таких як SAFE Framework of Standards Всесвітньої митної організації чи Угоді COT про спрощення процедур торгівлі, дозволить отримати доступ до технічної допомоги, досвіду та додаткових ресурсів для впровадження реформ.

3.3. Стратегічні рекомендації щодо реалізації реформ у процедурах спрощення торгівлі у контексті євроінтеграції

Реалізація реформ, спрямованих на спрощення процедур торгівлі, вимагає не лише внесення змін до законодавства чи зміцнення інституційної спроможності, але й стратегічного підходу, який забезпечить комплексність, послідовність і сталість змін. У контексті євроінтеграції стратегічні рекомендації мають враховувати як внутрішні виклики, так і зовнішні зобов'язання України.

Насамперед, необхідно розробити і затвердити національну стратегію спрощення процедур торгівлі, яка буде інтегрована до загальної програми євроінтеграційних реформ. Ця стратегія має базуватися на принципах

прозорості, доступності, відповідності європейським стандартам. Важливо, щоб у ній були чітко визначені пріоритети, конкретні цілі та ключові показники ефективності. До таких показників можуть належати скорочення часу митного оформлення, зниження вартості адміністративних послуг для бізнесу та підвищення рівня автоматизації процесів.

Один із стратегічних підходів – забезпечення максимальної інтеграції з цифровими платформами Європейського Союзу. Для цього Україна має прискорити адаптацію своєї митної і торговельної інфраструктури до стандартів системи eCustoms. Впровадження електронного обміну даними з країнами-членами ЄС сприятиме швидшому і прозорішому виконанню процедур. Крім того, розвиток інструментів електронної ідентифікації, таких як eID, та цифрового підпису забезпечить правову силу електронних документів у зовнішньоторговельних операціях.

Стратегічною рекомендацією є також створення інтегрованої системи оцінки та моніторингу реформ. Для цього доцільно створити окремий національний орган або робочу групу за участю представників держави, бізнесу та громадських організацій, яка буде здійснювати постійний контроль за прогресом у реалізації спрощень. Така структура дозволить не лише вчасно виявляти проблеми, але й оперативно вносити корективи до плану дій.

Ключовим елементом стратегії є забезпечення фінансової підтримки реформ. Зважаючи на обмежені ресурси державного бюджету, доцільно використовувати гранти та технічну допомогу від міжнародних організацій, таких як Європейський Союз, Світова організація торгівлі чи Світовий банк. Ці кошти можуть бути спрямовані на модернізацію митної інфраструктури, закупівлю обладнання для пунктів пропуску, розробку програмного забезпечення та навчання персоналу.

Окрім того, необхідно сприяти залученню приватного сектору до реалізації реформ. Це може бути досягнуто через державно-приватне партнерство, яке дозволить бізнесу брати активну участь у впровадженні нових інструментів і технологій, водночас отримуючи доступ до нових можливостей

спрощення торгівлі. Наприклад, бізнес може брати участь у спільних інвестиційних проєктах, спрямованих на автоматизацію митних процесів.

Також важливо забезпечити широке інформування бізнесу про можливості, які відкриваються внаслідок реформ. Стратегія повинна включати комплексну інформаційну кампанію, спрямовану на підвищення обізнаності експортерів і імпортерів про нові процедури, їхні переваги та способи використання. Це особливо важливо для малих і середніх підприємств, які можуть не мати достатньо ресурсів для адаптації до змін.

На рис. 3.4 узагальнено ці заходи та представлено їх у вигляді етапів реалізації, розподілених за часовими рамками.

Рис. 3.4. План впровадження стратегічних рекомендацій

Джерело: складено автором на основі 3 пункту 3 розділу магістерської роботи

Для довгострокового успіху реформ необхідна також розробка повної інтегрованої національної стратегії, яка охоплює напрями удосконалення національного законодавства [Пункт 3.1], заходи посилення інституційної спроможності [Пункт 3.2] та стратегічні рекомендації щодо реалізації реформ

[Пункт 3.3]. Вони також розподілені на короткострокові, середньострокові та довгострокові заходи, відповідні дані знаходяться у Додатку Б.

На завершення, стратегія має враховувати ризики, які можуть виникати під час впровадження реформ, та передбачати механізми управління ними. Серед основних ризиків — недостатнє фінансування, опір змінам з боку окремих інституцій, а також потенційна невідповідність темпів адаптації в різних регіонах країни. Вирішення цих проблем має базуватися на гнучкості стратегічного планування та постійному залученні всіх зацікавлених сторін до процесу реалізації.

Висновки до розділу 3

У 3 розділі магістерської роботи було обґрунтовано основні напрями удосконалення процедур спрощення торгівлі в Україні в умовах набуття статусу країни-кандидата до ЄС. Проведений аналіз дозволив визначити ключові проблеми та запропонувати комплексні рішення, що сприятимуть прискоренню євроінтеграційних процесів.

Одним із пріоритетних напрямів є гармонізація національного законодавства з асquis ЄС. Особливу увагу рекомендовано приділити адаптації Митного кодексу України до європейських стандартів, що включає впровадження спільної транзитної процедури, спрощення механізмів визначення митної вартості та розширення використання електронних декларацій. Ці заходи дозволять знизити адміністративні бар'єри, скоротити час митного оформлення та підвищити прозорість процесів.

Також запропоновано посилити інституційну спроможність митних органів, що є важливою передумовою ефективного функціонування спрощених процедур. Для цього доцільно модернізувати структуру митних служб, запровадити сучасні системи управління ризиками, розвивати механізм «єдиного вікна» та активізувати цифровізацію митних процедур. Це забезпечить більш злагоджену роботу державних органів, мінімізує дублювання функцій і спростить взаємодію з бізнесом.

Надано рекомендації щодо розширення використання цифрових технологій у торгівлі. Зокрема, доцільно впровадити електронні сертифікати походження, цифрові підписи та інші інструменти безпаперової торгівлі. Це сприятиме не лише спрощенню процедур, але й підвищенню конкурентоспроможності українських товарів на ринку ЄС.

Стратегічним кроком є розробка національної стратегії спрощення процедур торгівлі, яка має передбачати інтеграцію коротко-, середньо- та довгострокових заходів. Пропонується створити механізм моніторингу та оцінки впровадження реформ, що дозволить оперативно вносити корективи та забезпечить їх ефективність. Важливим є залучення міжнародної технічної допомоги та грантів для модернізації інфраструктури, закупівлі обладнання, навчання персоналу та розробки програмного забезпечення. Це дозволить значно пришвидшити реалізацію реформ.

Запропоновано також розгорнути інформаційну кампанію, спрямовану на підвищення обізнаності бізнесу, особливо малих та середніх підприємств, про нові можливості, які відкриваються внаслідок реформ, що сприятиме швидшій адаптації бізнесу до нових умов.

Загалом, впровадження зазначених заходів дозволить Україні значно наблизитися до стандартів ЄС, покращити умови для розвитку зовнішньої торгівлі та забезпечити конкурентоспроможність на європейському та світовому ринках.

ВИСНОВКИ

У 1 розділі кваліфікаційної роботи «Теоретико-методичні засади спрощення процедур торгівлі» було розглянуто сутність та особливості спрощення процедур торгівлі. Розглянуто поняття «спрощення процедур торгівлі» різними організаціями та зроблено висновок, що спрощення процедур торгівлі зосереджується на зниженні адміністративних бар'єрів та оптимізації процесів, що сприяє прозорості, швидкості та економічній ефективності міжнародної торгівлі.

Виявлено, що усі країни мають спільний інтерес у покращенні управління та ефективних прикордонних процедурах, що призвело до підписання Угоди СОТ про спрощення процедур торгівлі у 2013 році.

Визначено, що реалізація реформ з полегшення торгівлі включає інституційні, регуляторні, витрати на обладнання та навчання, а також інші витрати, пов'язані з змінами у торгових процедурах. До заходів щодо полегшення торгівлі відносяться: продовження впровадження Угоди про спрощення процедур торгівлі, інструмент для спрощення обміну інформацією – "Єдине вікно", а також вдосконалення співпраці між внутрішніми та прикордонними органами.

Проаналізовано нормативно-правову базу спрощення торгівлі, яка формується на основі міжнародних стандартів. Визначено ключові елементи, що сприяють гармонізації митних процедур, зменшенню адміністративних бар'єрів та спрощенню документообігу. Основними аспектами цього є Угода СОТ про спрощення процедур торгівлі, рекомендації Організації Об'єднаних Націй, Кіотська конвенція, стандарти безпеки Всесвітньої митної організації та рекомендації Міжнародної організації зі стандартизації. Ці стандарти не лише сприяють прискоренню руху товарів через кордони, але й підвищують ефективність міжнародної торгівлі, знижують витрати та забезпечують безпеку ланцюгів постачання, що є важливим для економічної інтеграції на глобальному рівні.

Розглянуто методи рейтингового оцінювання процедур спрощення торгівлі, які є ключовим інструментом для аналізу ефективності торговельних процесів у різних країнах. Це оцінювання базується на кількох індексах, серед яких виділяються індекс ефективності логістики та індекс легкості ведення бізнесу. Перший індекс оцінює логістичну інфраструктуру та ефективність процедур, використовуючи дані опитувань міжнародних компаній. Другий індекс аналізує умови для підприємницької діяльності, оцінюючи фактори, що впливають на ведення бізнесу. Чим вищі показники цих індексів, тим простіші та прозоріші торговельні процеси в країні, що робить її більш привабливою для інвесторів.

Також важливим методом аналізу ефективності і реалізації митних процедур, спрямованих на полегшення міжнародної торгівлі є оцінка виконання Угоди про спрощення процедур торгівлі (УСПТ). Цей метод оцінює дотримання стандартів УСПТ, враховуючи прозорість, зниження адміністративних витрат та покращення інфраструктури.

Крім цього, використовуються інші індекси, такі як глобальний індекс конкурентоспроможності та індекс сприяння торгівлі, що оцінюють економічні, соціальні та інституційні фактори, впливаючи на простоту та ефективність торгових процедур. Оцінка використання електронних систем, що включає індекси розвитку електронного урядування, готовності до електронної торгівлі, телекомунікаційної інфраструктури, кібербезпеки, ефективності єдиного вікна та прозорості процедур, також стає ключовою в контексті сучасної цифровізації. Всі ці методи надають всебічну інформацію про можливості країн у спрощенні торговельних процесів і інтеграції в глобальну економіку.

У 2 розділі роботи «Аналіз сучасного стану процедур спрощення торгівлі в Україні в умовах набуття статусу країни-кандидата до ЄС» було досліджено сучасний стан процедур спрощення торгівлі в Україні. Основну увагу приділено аналізу зовнішньоторговельної діяльності з країнами Європейського Союзу, оцінці національного законодавства, а також рейтинговому оцінюванню індексів.

Проаналізовано торгівельні відносини України з країнами Європейського Союзу. З'ясовано, що ЄС є ключовим партнером України, на який припадає близько 50-60% загального обсягу експорту та імпорту. Виявлено, що після укладення Угоди про асоціацію в 2014 році та створення зони вільної торгівлі в 2016 році спостерігається позитивна динаміка експорту та імпорту, незважаючи на негативний вплив таких факторів, як пандемія COVID-19 та військові дії. Наведено дані про динаміку експорту та імпорту товарів України з країнами ЄС протягом 2019-2023 рр., де Україна демонструє позитивну динаміку. Також вказано, що за даними експрес-випуску державної служби статистики, за січень-вересень 2024 року експорт до країн ЄС склав 18 474,3 млн. дол. США, а імпорт – 25 864,9 млн. дол. США.

Розроблено деталізований аналіз географічної структури торгівлі, який виявив, що Польща, Румунія, Німеччина, Італія та Угорщина є основними партнерами України в експорті та імпорті. З'ясовано, що Україна має потенціал для диверсифікації торговельних напрямків, особливо з країнами середньої та нижчої групи за обсягами торгівлі. Встановлено, що ключовими товарними групами експорту України є продукти рослинного походження, жири та олії, зернові культури, недорогоцінні метали. У структурі імпорту домінують мінеральні продукти, машини та обладнання, а також продукція хімічної промисловості. Це підкреслює залежність економіки України від імпортних енергетичних ресурсів та сировини.

Проведено огляд законодавчих ініціатив, спрямованих на гармонізацію митних процедур зі стандартами ЄС. З'ясовано, що адаптація українського законодавства до норм ЄС, зокрема через імплементацію Угоди про асоціацію та ратифікацію Конвенції про спільний транзит, сприяла створенню сприятливих умов для експорту, спрощенню доступу українських товарів на ринки Європейського Союзу та підвищенню їхньої конкурентоспроможності. Досліджено роль ратифікації Конвенції про спільний транзит у 2022 році, що стала важливим кроком у гармонізації митних процедур. Це дозволило суттєво

скоротити час оформлення товарів, усунути додаткові перевірки та забезпечити прозорість у процесі транзиту.

Проаналізовано позиції України у міжнародних рейтингах. У сфері логістичної ефективності Україна посідає 79 місце, демонструючи певний прогрес, але значно відстаючи від провідних країн ЄС. Індекс легкості ведення бізнесу зафіксував результат у 70,2 бала, що вказує на сприятливі умови для розвитку підприємницької діяльності. З'ясовано, що станом на 2022 рік Україна виконала 100% формальних вимог Угоди про спрощення процедур торгівлі. Індекс сприяння торгівлі в Україні у 2023 році дорівнював 60,22%, підкреслюючи необхідність подальшої цифровізації. Проведений порівняльний аналіз з країнами ЄС демонструє значний розрив між Україною та провідними європейськими країнами, такими як Німеччина, Франція, Італія, за всіма ключовими показниками.

Визначено ключові проблеми, такі як низький рівень логістичної інфраструктури, недостатня цифровізація митних процесів та складності у впровадженні безпаперових технологій. Разом із тим, наголошено на перспективних можливостях, серед яких поглиблення євроінтеграції, залучення іноземних інвестицій, інтеграція до міжнародних транспортних мереж та подальша адаптація процедур до європейських стандартів.

Проведено SWOT-аналіз процедур спрощення торгівлі в Україні. Серед сильних сторін виокремлено адаптацію законодавства до стандартів ЄС та високий рівень прозорості. До слабких місць належить недостатній розвиток логістичної інфраструктури та низький рівень безпаперових технологій та телекомунікацій. У якості можливостей розглядається розширення співпраці з ЄС, тоді як основні загрози пов'язані з економічною нестабільністю та конкуренцією з боку інших країн.

Результати розділу свідчать про позитивну динаміку у сфері спрощення процедур торгівлі, однак вимагають продовження реформ для зміцнення позицій України у глобальній економіці та інтеграції до європейського ринку.

У 3 розділі магістерської роботи було обґрунтовано основні напрями удосконалення процедур спрощення торгівлі в Україні в умовах набуття статусу країни-кандидата до ЄС. Проведений аналіз дозволив визначити ключові проблеми та запропонувати комплексні рішення, що сприятимуть прискоренню євроінтеграційних процесів.

Одним із пріоритетних напрямів є гармонізація національного законодавства з асquis ЄС. Особливу увагу рекомендовано приділити адаптації Митного кодексу України до європейських стандартів, що включає впровадження спільної транзитної процедури, спрощення механізмів визначення митної вартості та розширення використання електронних декларацій. Ці заходи дозволять знизити адміністративні бар'єри, скоротити час митного оформлення та підвищити прозорість процесів.

Також запропоновано посилити інституційну спроможність митних органів, що є важливою передумовою ефективного функціонування спрощених процедур. Для цього доцільно модернізувати структуру митних служб, запровадити сучасні системи управління ризиками, розвивати механізм «єдиного вікна» та активізувати цифровізацію митних процедур. Це забезпечить більш злагоджену роботу державних органів, мінімізує дублювання функцій і спростить взаємодію з бізнесом.

Надано рекомендації щодо розширення використання цифрових технологій у торгівлі. Зокрема, доцільно впровадити електронні сертифікати походження, цифрові підписи та інші інструменти безпаперової торгівлі. Це сприятиме не лише спрощенню процедур, але й підвищенню конкурентоспроможності українських товарів на ринку ЄС.

Стратегічним кроком є розробка національної стратегії спрощення процедур торгівлі, яка має передбачати інтеграцію коротко-, середньо- та довгострокових заходів. Пропонується створити механізм моніторингу та оцінки впровадження реформ, що дозволить оперативно вносити корективи та забезпечить їх ефективність. Важливим є залучення міжнародної технічної допомоги та грантів для модернізації інфраструктури, закупівлі обладнання,

навчання персоналу та розробки програмного забезпечення. Це дозволить значно пришвидшити реалізацію реформ.

Запропоновано також розгорнути інформаційну кампанію, спрямовану на підвищення обізнаності бізнесу, особливо малих та середніх підприємств, про нові можливості, які відкриваються внаслідок реформ, що сприятиме швидшій адаптації бізнесу до нових умов.

Загалом, впровадження зазначених заходів дозволить Україні значно наблизитися до стандартів ЄС, покращити умови для розвитку зовнішньої торгівлі та забезпечити конкурентоспроможність на європейському та світовому ринках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Збірник рекомендацій зі спрощення даних і стандартизації для міжнародної торгівлі. Рекомендація №34. Економічна комісія ООН зі спрощення процедур торгівлі та електронного бізнесу. 2013
2. Офіційний сайт Світової Організації Торгівлі.
URL: <https://www.wto.org> (дата звернення: 02.10.2024)
3. Офіційний сайт Верховної ради України. «Угода про спрощення процедур торгівлі».
URL: <https://me.gov.ua> (дата звернення: 02.10.2024)
4. Офіційний сайт Верховної ради України. «Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція)
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text (дата звернення: 02.10.2024)
5. Всесвітня митна організація. SAFE Framework of Standards. Видання 2021 року.
6. Сайт міжнародної організації зі стандартизації (ISO - International Organization for Standardization). URL: <https://www.iso.org/home.html> (дата звернення: 10.10.2024)
7. Митна енциклопедія: У двох томах. Т.1/: Редкол.: І. Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. — Хмельницький: ПП Мельник А. А., 2013. — 472 с.
8. Офіційний сайт Світового банку. Логістичний індекс ефективності (LPI).
URL: <https://lpi.worldbank.org/about> (дата звернення: 03.10.2024)
9. Світовий банк. Ease of Doing Business Score and Ease of Doing Business Ranking. Методологія розрахунку рейтингів легкості ведення бізнесу та оцінки легкості ведення бізнесу. Розділ 6. 2020.
10. Світовий економічний форум. Звіт про сприяння світовій торгівлі. Опублікований 30 листопада 2016.

11. Електронне наукове видання з економічних наук «Modern Economics», №3. Миколаївський національний аграрний університет. Несторишен І. В., Туржанський В. А., Бережнюк І. І., 2017.
12. Світовий економічний форум. Індекс глобальної конкурентоспроможності (GCI) 5.0. URL: <https://www.weforum.org/about/the-global-competitiveness-index-gci-5-0/> (дата звернення: 21.10.2024)
13. Організація Об'єднаних Націй. Відділ з питань державного управління та управління розвитком. Огляд електронного уряду: перехід до цифрового уряду. – Нью-Йорк: ООН, 2020. – 396 с.
14. Основи електронного урядування. Навчальний посібник. «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». С. А. Чукут, О. В. Загвойська, Я. Ю. Цимбаленко. – Київ, 2022. – 268 с.
15. Індекс електронної комерції ЮНКТАД В2С 2019 - Технічні примітки ЮНКТАД щодо ІКТ для розвитку № 14. Конференція ООН з торгівлі та розвитку. 2019
16. Сайт Міжнародного союзу електрозв'язку. URL: <https://www.itu.int/en/ITU-D/Cybersecurity/pages/global-cybersecurity-index.aspx> (дата звернення: 29.10.2024)
17. Світова організація торгівлі. База даних щодо виконання Угоди про спрощення процедур торгівлі. URL: <https://www.tfadatabase.org/en/about-us> (дата звернення: 05.10.2024)
18. Всесвітня митна організація. URL: <https://www.wcoomd.org> (дата звернення: 02.11.2024)
19. Міжнародна торгова палата. URL: <https://iccwbo.org> (дата звернення: 02.11.2024)
20. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСД). URL: <https://www.oecd.org/en.html> (дата звернення: 04.11.2024)
21. Азіатський банк розвитку та Економічна і соціальна комісія ООН для Азії та Тихого океану. Розробка та реалізація сприяння торгівлі в Азії та

- Тихоокеанському регіоні. Місто Мандалуйонг, Філіппіни: Азіатський банк розвитку, 2013. – 231 с.
22. OECD (2018), Trade Facilitation and the Global Economy, OECD Publishing, Paris.
 23. Офіційний сайт Верховної ради України. «Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 10.11.2024)
 24. Офіційний сайт Верховної ради України. «Конвенція про процедуру спільного транзиту». Документ 994_001-87, чинний, поточна редакція — Набрання чинності для України міжнародного договору від 01.10.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87#Text (дата звернення: 10.11.2024)
 25. База даних департаменту ООН з економічних і соціальних питань. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data-Center> (дата звернення: 13.11.2024)
 26. Офіційний сайт Світового банку. Дані індексу легкості ведення бізнесу URL: <https://archive.doingbusiness.org/en/data/doing-business-score> (дата звернення: 17.11.2024)
 27. Офіційний сайт Світового банку. Дані індексу глобальної конкурентоспроможності. URL: <https://prosperitydata360.worldbank.org/en/indicator/WEF+GCI+GCI4> (дата звернення: 17.11.2024)
 28. ООН. Глобальне дослідження ООН щодо сприяння розвитку цифрової та сталої торгівлі. URL: <https://www.untfsurvey.org> (дата звернення: 17.11.2024)
 29. Міжнародний союз електрозв'язку. Сектор розвитку. Глобальний індекс кібербезпеки 2024. 5-е видання. – 2024. – 151 с.

- 30.** Державна служба статистики України. URL: <https://stat.gov.ua/uk> (дата звернення: 17.11.2024)
- 31.** Спецпроект EDERA та Міжнародного фонду «Відродження» за підтримки ЄС у рамках проекту «Громадська синергія». Угода про асоціацію Україна-ЄС. URL: <https://ed-era.com/projects/eu-agreement/> (дата звернення: 19.11.2024)

ДОДАТКИ

Додаток А

Результати оцінки впровадження заходів сприяння торгівлі в Україні за 2023 рік

Категорія	Стан	Міра
Прозорість	Повністю реалізовано	Публікація існуючих правил імпорту та експорту в Інтернеті; Попередня публікація/повідомлення про нові торговельні правила до їх впровадження
	Виконано частково	Консультації із зацікавленими сторонами щодо нових проектів нормативно-правових актів; Незалежний механізм оскарження
	Стадія планування	Попереднє рішення щодо тарифної класифікації та походження імпортованих товарів;
Формальності	Повністю реалізовано	Заходи ТФ для авторизованих операторів; Прискорені відправлення
	Виконано частково	Управління ризиками; Передприїздна обробка; Відокремлення звільнення від остаточного визначення митних зборів, податків, зборів і зборів; Прийняття копій оригіналів супровідних документів, необхідних для імпортованих, експортних або транзитних формальностей
	Стадія планування	Постмитні аудити; Встановлення та публікація середніх термінів випуску;
Інституційна організація та співпраця	Виконано частково	Національний комітет зі сприяння торгівлі або аналогічний орган; Національна законодавча база та/або інституційні механізми співпраці прикордонних служб; Державні органи, які делегують прикордонний контроль митним органам
Безпаперова торгівля	Повністю реалізовано	Автоматизована митна система; Підключення до Інтернету доступне для митниці та інших органів контролю торгівлі; Електронне подання митних декларацій;
	Виконано частково	Електронна система єдиного вікна; Електронна заявка та оформлення дозволу на імпорт та експорт; Електронне подання авіавантажних маніфестів; Електронна оплата митних платежів і зборів
	Не реалізовано	Електронна заявка та видача преференційного сертифіката походження товару
Транскордонна безпаперова торгівля	Виконано частково	Закони та правила для електронних транзакцій; Визнаний центр сертифікації; Електронний обмін митною декларацією
	Не реалізовано	Електронний обмін сертифікатом походження

Джерело: складено за [28]

План заходів з удосконалення процедур спрощення торгівлі в Україні

Термін реалізації	Назва заходу	Очікуваний результат
Короткостроковий (1-2 роки)	Адаптація Митного кодексу до стандартів ЄС	Спрощення процедур торгівлі. Зменшення витрат бізнесу.
	Розширення використання та оптимізація NCTS	Забезпечення безперебійної роботи системи. Посилення технічної інтеграції з митними органами країн ЄС.
	Розробка законодавчих змін для інтеграції екологічних стандартів	Створення умов для експорту екологічно чистої продукції відповідно до "зеленого курсу" ЄС.
	Запровадження електронних сертифікатів походження	Зменшення часу і витрат на сертифікацію. Сприяння більшому доступу українських товарів до ринку ЄС.
	Навчання персоналу митних органів	Підвищення кваліфікації митників, зокрема в управлінні ризиками та роботі з цифровими системами.
Середньостроковий (3-5 років)	Завершення інтеграції системи "єдиного вікна"	Об'єднання процедур митного оформлення та інших державних перевірок у єдину цифрову платформу. Скорочення часу оформлення вантажів.
	Модернізація пунктів пропуску через кордон	Підвищення пропускнуої здатності кордонів.
	Створення міжвідомчої робочої групи	Забезпечення моніторингу виконання реформ та підвищення координації між державними органами.
	Автоматизація управління ризиками	Підвищення ефективності митного контролю.
Довгостроковий (5+ років)	Інтеграція митних процедур України до єдиного ринку ЄС	Повна сумісність українських процедур із системами ЄС.
	Використання грантів ЄС та технічної допомоги СОТ	Залучення фінансування для модернізації митної інфраструктури, навчання персоналу та розвитку цифрових платформ.

Джерело: складено автором на основі 2 і 3 розділів роботи